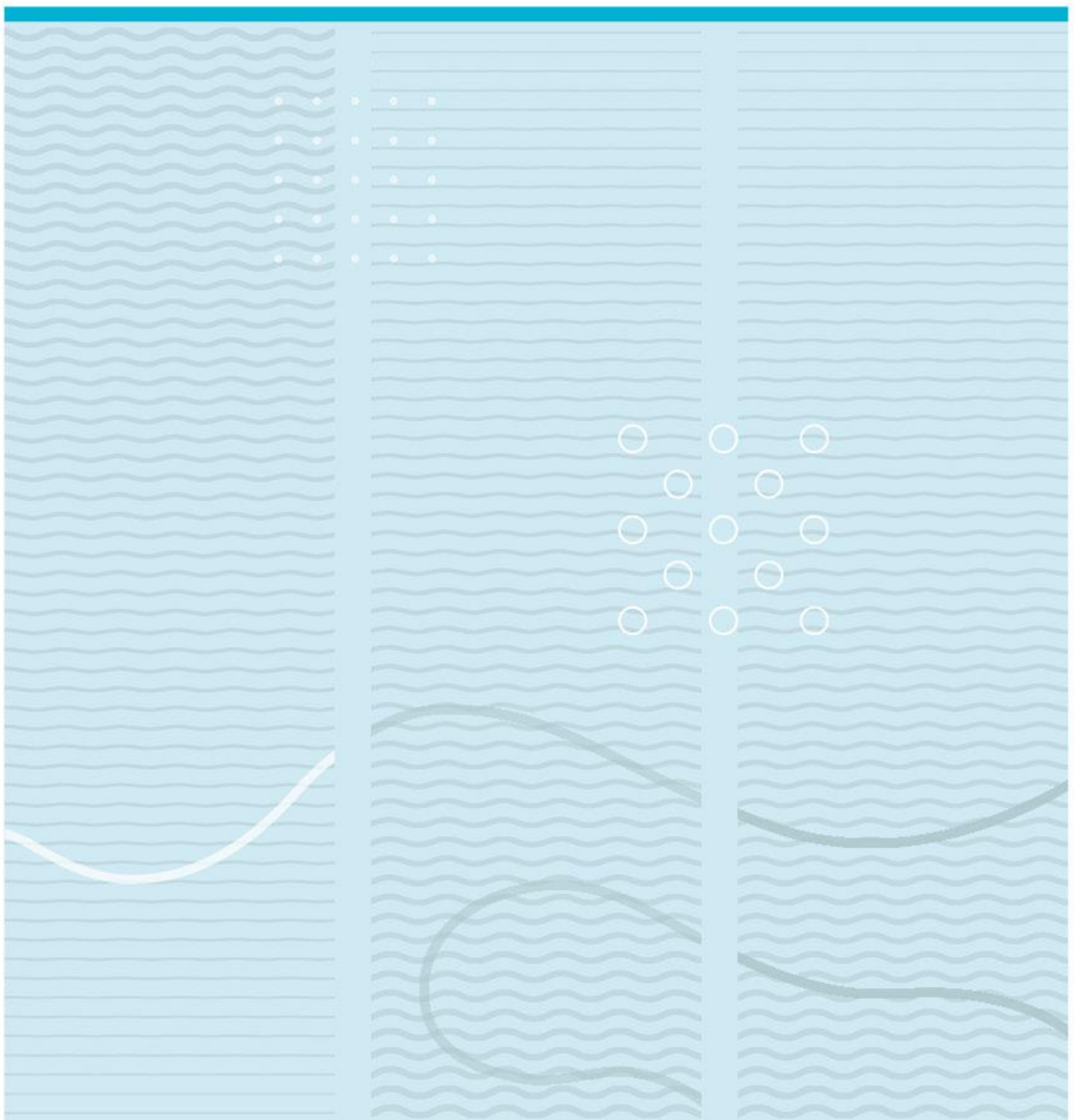

Ingunn Hals

En støttespiller som går ved siden av ungdommen

Fagpersoners erfaringer med å styrke unges deltakelse i videregående opplæring

Universitetet i Sørøst-Norge
Fakultet for helse- og sosialvitenskap
Institutt for helse-, sosial og velferdsfag
Postboks 235
3603 Kongsberg

<http://www.usn.no>

© 2020 Ingunn Hals

Denne avhandlingen representerer 30 studiepoeng

Sammendrag

Bakgrunn: Frafall fra videregående skole har store konsekvenser både på et individuelt og et samfunnsmessig plan. Psykiske helseproblemer pekes på som en av de mest sentrale årsakene til at unge ikke fullfører videregående utdanning. Forskning som omhandler hva som hjelper når det gjelder å styrke unges deltakelse i videregående skole, viser til viktigheten av støttende relasjoner til fagpersoner og at tjenestene er fleksible og tar hensyn til den enkelte persons ønsker og behov.

Hensikt: Hensikten med denne studien er å få innsikt i fagpersoners subjektive erfaringer med hva som kan styrke unges deltakelse i videregående opplæring. Den søker også å få kunnskap om faktorer som bidrar til å tilrettelegge for og som hindrer fagpersonene i dette arbeidet.

Metodologi: Dette er en kvalitativ studie med et deskriptivt og eksplorerende design. Den har en hermeneutisk-fenomenologisk vitenskapsteoretisk tilnærming. Dataene er samlet inn ved hjelp av semistrukturerte enkeltintervjuer med fagpersoner i en kommunal tjeneste og analysert ved hjelp av systematisk tekstkondensering som beskrevet av Malterud.

Funn: Studiens funn peker på betydningen av at fagpersoner arbeider med å styrke de unges evne til mestring ved å ta utgangspunkt i hverdagen deres og konteksten de lever i. Betydningen av å bygge en god relasjon med de unge som de skal bistå, peker seg ut som vesentlig for et godt samarbeid. Funnene vektlegger også faktorer som er fremmende og hemmende for et godt samarbeid, både mellom fagperson og de unge, og også med andre tjenester.

Konklusjon: Fagpersoner og tjenester som er fleksible, som tilpasser arbeidet individuelt til den enkelte person og som lar den som tilbys hjelp være med å bestemme, pekes på som vesentlig for at en ønsket endring skal være mulig og for å styrke unges deltakelse i videregående skole. Betydningen av en støttende relasjon mellom fagperson og den som tilbys hjelp, vektlegges i dette arbeidet. Samarbeid mellom instansene og fokus på helhetlig hjelp rettet mot de unge livssituasjon pekes også på som vesentlig. Imidlertid kan manglende rolleavklaring, misforståelser og utskiftning av ansatte i tjenestene være faktorer som kan skape utfordringer for et godt samarbeid mellom instansene.

Abstract

Background: Dropout from upper secondary school has serious consequences both for the individual and for society. Mental health problems are pointed at as one of the key reasons why young people drop out of upper secondary school. Research concerning what is helpful when it comes to promoting young peoples` participation in secondary education shows that supportive relationships with professionals, and services that are flexible and that acknowledge the needs of the young people, are of great importance.

Aim: The aim of this study is to gain insight in the subjective experiences of professionals about what is helpful to support the participation of young people in secondary education. It also seeks knowledge about factors contributing to facilitate, and factors that inhibit the professionals in this work.

Methodology: This is a qualitative study with a descriptive and exploratory design. The study has a hermeneutic-phenomenological scientific approach. Data are collected using semi-structured individual interviews with professionals in a municipal service. In the data analysis, systematic text condensation as described by Malterud is applied.

Findings: The findings of this study point to the importance of professionals working to support young peoples` ability to cope by taking their everyday life and the context that they live in as a starting point. The importance of developing a supportive relationship with the young people they are helping is seen as crucial for a good collaboration. The findings also highlight factors that are promoting and inhibiting for a good collaboration, between the professional and the young person, and also between the professional and other services.

Conclusion: Professionals and services that are flexible, adapt their work to the needs of the individual person, and let the young people be heard in decisions regarding their future is found to be of great importance for a desired change and to support young persons` participation in upper secondary school. Supportive relationships between professionals and the person who is offered help is highlighted in this study. Further, the study highlights the value of collaboration between the services and a focus on holistic help targeting the context and life situation of the young people. A lack of role clarification between professionals in different services, misunderstandings, and turnovers of professionals in the services are pointed at as factors that can create challenges for a good collaboration between the services.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	3
Abstract	4
Innholdsfortegnelse	5
Forord.....	8
1 Introduksjon.....	10
1.1 Bakgrunn for valg av tema.....	10
1.2 Studiens hensikt.....	12
1.3 Problemstilling og forskningsspørsmål	13
1.4 Oppgavens oppbygning	13
2 Bakgrunn.....	14
2.1 Litteratursøk.....	14
2.2 Begrepsavklaringer.....	15
2.3 Psykiske helseproblemer blant unge og frafall fra utdanning.....	15
2.3.1 Helhetlig hjelp	17
2.4 Recoveryorienterte praksiser	19
2.5 Samarbeid i en recoveryorientert praksis	19
2.6 Støttende relasjoner	21
3 Metodologi.....	25
3.1 Vitenskapsteoretisk forankring	25
3.1.1 Kvalitativ metode	25
3.1.2 Hermeneutisk-fenomenologisk tilnærming	25
3.2 Metode for datainnsamling.....	26
3.2.1 Kvalitativt intervju som metode.....	27
3.2.2 Utarbeidelse av intervjuguide	27
3.2.3 Utvalg og rekruttering	28
3.2.4 Gjennomføring av intervjuer	28
3.2.5 Transkripsjon.....	29
3.3 Metode for dataanalyse	30
3.3.1 Malteruds systematiske tekstkondensering.....	30
3.3.2 Analyseprosessen.....	31
3.4 Forskningsetikk	33

3.4.1	Generelle etiske vurderinger knyttet til kvalitative intervjuer	33
3.4.2	Personvern og anonymisering.....	33
3.4.3	Informert samtykke	34
3.4.4	Konsekvenser og nytteverdi	35
3.5	Metodologiske refleksjoner	35
3.5.1	Min forforståelse	36
3.5.2	Betraktninger omkring studiens reliabilitet og validitet	37
4	Presentasjon av funn.....	41
4.1	Bidra til mestring.....	41
4.1.1	Mestring og ansvarliggjøring	41
4.1.2	Tålmodighet og trygghet	42
4.1.3	God hjelp i praktisk bistand	44
4.2	Relasjonen til de unge	45
4.2.1	Være en støttespiller som går ved siden av ungdommen.....	45
4.2.2	Å skape en god relasjon til de unge	46
4.3	Samarbeidet med ungdommen og andre tjenester	48
4.3.1	Hva som fremmer samarbeid mellom fagpersoner, ungdom og andre tjenester	48
4.3.2	Faktorer som kan være hemmende for samarbeidet.....	50
4.3.3	Fleksibilitet i samarbeidet med ungdommen.....	51
5	Diskusjon.....	53
5.1	Recoveryorientering av tjenestene og fokus på hverdagslivets betydning ..	53
5.1.1	Organisatoriske og strukturelle utfordringer for recoveryorientering	54
5.2	Samarbeid mellom tjenestene og helhetlig hjelp	58
5.3	Betydningen av en støttende relasjon.....	60
5.3.1	Utfordringer med manglende kontinuitet i relasjonen med fagpersoner....	62
5.4	Ansvarliggjøring av ungdommen	63
5.4.1	Forventninger og krav kan oppleves hjelpsomt	63
5.4.2	Utfordringer med begrepet «ansvarliggjøring»	64
6	Konklusjon og mulige anbefalinger	67
6.1	Anbefalinger for klinisk arbeid	68
6.2	Anbefalinger for videre forskning	68

Litteraturliste	69
Vedlegg.....	74

Forord

Arbeidet med denne studien har vært tidskrevende, av og til slitsomt, men mest av alt lærerikt og gøy. Det kunne nok aldri vært gjennomført uten god hjelp og støtte fra de som har bistått meg i dette arbeidet. Først og fremst, en stor takk til min dyktige veileder Mona Sommer som har kommet med innspill, forslag og oppmuntrende kommentarer når jeg selv har kjent på tvil og frustrasjon. Veiledningen fra deg har vært uvurderlig underveis i arbeidet med oppgaven! Takk til min nærmeste familie som har støttet meg underveis. Ikke minst takk til min redaktørfar som har lest korrektur med redaktørblikket sitt, og takk til min søster og svoger for hjelp til datatekniske utfordringer og nyttige tips til søk på forskningsartikler. Det har sine fordeler med redaktører, bibliotekarer og datakyndige folk i familien.

Til slutt vil jeg takke fagpersonene jeg har vært så heldige å få intervjuet. Jeg har bare møtt positivitet og velvilje fra deres side, og det har vært spennende å lære om deres erfaringer. Fortsett med det gode arbeidet dere gjør.

Vestfossen, 10. september 2020

Ingunn Hals

1 Introduksjon

Denne studien har som formål å undersøke erfaringene til fagpersoner som arbeider med unge mennesker som har falt ut av videregående skole. Studien søker svar på hvordan fagpersonene bistår de unge med å hjelpe dem til å gjennomføre skolegang. Den søker også å belyse fagfolkens erfaring med hvilke faktorer som bidrar til å tilrettelegge for, eller er med på å hindre dem i å støtte de unge til økt deltakelse i skolen. Forskning peker på et behov for mer kunnskap på dette feltet, og personlig synes jeg det er et spennende og aktuelt tema å fordype meg i. I mitt arbeid som sykepleier har jeg iblant møtt unge mennesker som strever med psykiske helseproblemer og som blir stående utenfor utdanning og arbeidsliv. Jeg har en oppfatning av at dette ikke er noen ønskelig situasjon for de unge menneskene det gjelder, og tenker at det er viktig å jobbe for at de kan delta i samfunnet gjennom skole og arbeid. På bakgrunn av dette er interessen for temaet vokst frem.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Frafall fra videregående opplæring har fått økende oppmerksomhet de senere årene. Selv om Norge bruker større økonomiske ressurser på utdanning enn de fleste andre OECD-land (Organization for Economic Cooperation and Development (OECD), 2012), viser Statistisk Sentralbyrå (SSB) til at 24,7 prosent av dem som startet videregående utdanning, ikke fullførte i løpet av en femårs-periode mellom 2013 og 2018 (Statistisk Sentralbyrå (SSB), 2019).

Manglende fullføring av videregående opplæring er bekymringsfullt, og har store konsekvenser både for individet og samfunnet. Å stå utenfor utdanning og arbeidsliv i flere år øker risikoen for permanent utestengelse, og prognosen er dårlig med tanke på å komme seg inn på arbeidsmarkedet (Sommer, 2017). Unge som faller ut av videregående opplæring har en sterkt forhøyet risiko for sykdom og uførhet i tidlig voksenalder, uavhengig av familiære årsaker, sosioøkonomisk status og egen helse i ungdommen (De Ridder et al., 2013). Samfunnsmessige konsekvenser knyttet til frafall innebærer blant annet lavere skatteinntekter og større kostnader brukt på offentlige ytelser som trygde- og stønadsordninger (Falch, Johannessen & Strøm, 2009). I dagens

samfunn vektlegges høyere utdanning i større grad enn før, og derfor kan det å ikke fullføre videregående skole ses på som mer problematisk i dag enn tidligere (Wollscheid, 2010, s. 10).

Blant unge som ikke har fullført videregående opplæring, oppgis psykiske helseproblemer som årsaken til dette i rundt halvparten av tilfellene (Anvik & Gustavsen, 2012). Samtidig peker forskning på at de unges utfordringer er sammensatte, og at frafall fra videregående opplæring henger sammen med komplekse årsaksforhold knyttet til gjentatte negative erfaringer med skolen, sosialt og faglig (Ottosen, Goll & Sørli, 2019).

Fra politisk hold er det utarbeidet strategier som tar sikte på å øke deltakelsen på sosiale arenaer slik som utdanning og arbeid blant de som faller utenfor på grunn av psykiske helse- og/eller rusproblemer, og å forbedre tjenestetilbudet til unge med psykiske helseproblemer.

Helsedirektoratets veileder for lokalbasert psykisk helse- og rusarbeid *Sammen om mestring* (Helsedirektoratet, 2014) peker på at utdanning og arbeid bidrar til å fremme god helse og selvstendighet, og er av betydning for den enkeltes økonomi. Mange som på grunn av psykiske helseproblemer og/eller rusproblemer blir stående helt eller delvis utenfor ordinært utdanningsforløp eller arbeidsliv, har ønske om og evner til å delta i utdanning og ordinært arbeid, dersom de blir gitt mulighet til dette. Det pekes på viktigheten av å forebygge sykefravær så tidlig som mulig, samt å skape helse-, omsorgs- og velferdstjenester som bidrar til å motvirke utstøting av målgruppen, og som reduserer antallet unge som blir uførepensjonister. Videre vises det til at kommunale helse- og omsorgstjenester, inkludert fastlegen, bør understøtte deltakelse i arbeid og utdanning i samarbeid med NAV, arbeidsgivere og utdanningsinstitusjoner.

Opptappingsplanen for barn og unges psykiske helse (Helse- og omsorgsdepartementet, 2019) inneholder helsefremmende, forebyggende og behandlingsrettede tiltak rettet mot barn og unge mellom 0-25 år. Planen peker på at unge med psykiske lidelser møter et fragmentert hjelpeapparat som er preget av lite koordinasjon og samarbeid, spesielt blant barn og unge med sammensatte problemer og behov for langvarig oppfølging. Det

vises til at tjenestene heller ikke alltid er tilgjengelige nok, og at det i mange kommuner er behov for en utbygging av tjenestetilbudet rettet mot barn og unge med psykiske plager og lidelser. Det pekes på et forbedringspotensial i disse tjenestene. Planen fokuserer på tiltak som tar sikte på å hjelpe utsatte unge gjennom opplæring og utdanning og over i arbeidslivet. I tillegg inneholder planen tiltak rettet mot forebygging og håndtering av mobbing i skolen gjennom kompetanseheving blant lærere og annet personell, og fokuserer på økt kunnskap om psykisk helse i skolen. Videre er hovedmål i planen rettet mot at unge skal motta hjelp som er tilpasset deres situasjon og behov, ha innflytelse på tjenesteutviklingen, og at instansene må samarbeide bedre når det er nødvendig.

En metaanalyse viser at det er uvisst hvilke tiltak som bidrar til økt deltakelse blant unge som faller utenfor utdanning og arbeid, og det er vanskelig å gi klare anbefalinger for hvilke praksiser som kan anbefales (Mawn et al., 2017). Det pekes på et behov for å gjøre mer for å kunne møte behovene til disse personene. Siden det er utfordrende og kostbart å finne tiltak som virker for denne gruppen, hevdes det at forebygging for å hindre at unge faller utenfor skole og utdanning er avgjørende.

Med tanke på hvilke konsekvenser frafall fører med seg for individet og samfunnet, er det viktig å jobbe for å styrke unges deltakelse i videregående opplæring. Forskning på unges erfaringer med prosessen som førte til frafall, viser til et behov for at det arbeides lokalt med å inkludere unge i samfunn og arbeidsliv, og skape mestring og muligheter for dem (Ottosen et. al., 2019).

1.2 Studiens hensikt

Hensikten med denne studien er å få innsikt i de subjektive erfaringene til fagpersoner i lokalbasert psykisk helsetjeneste med hva som kan bidra til å styrke deltakelse i videregående opplæring blant unge som har falt utenfor. Videre ønsker jeg å undersøke deres erfaringer med hvilke faktorer som tilrettelegger for, og hva som hindrer dem i å støtte de unges deltakelse i videregående opplæring.

1.3 Problemstilling og forskningsspørsmål

Problemstillingen min lyder: *«Hvilke erfaringer har fagpersoner i en kommunal tjeneste med hva som kan styrke unges deltakelse i videregående opplæring?»*

Ut fra denne problemstillingen er følgende forskningsspørsmål formulert:

- 1) *Hvordan arbeider fagpersoner i en kommunal tjeneste med å styrke unges deltakelse i videregående opplæring?*
- 2) *Hvordan beskriver fagpersoner hva som tilrettelegger for og hva som hindrer dem i å støtte de unge for å styrke deres deltakelse i videregående opplæring?*

1.4 Oppgavens oppbygning

Denne masteroppgaven er skrevet som en monografi bestående av seks hovedkapitler. I introduksjonen i første kapittel beskrives bakgrunnen for at jeg gjør denne studien, med kort presentasjon av tema, aktuell statistikk og helsepolitiske føringer. Her presenteres også problemstilling og forskningsspørsmål. Kapittel to inneholder beskrivelse av litteratursøk og studiens teoretiske kunnskapsgrunnlag. I kapittel tre beskrives studiens valgte metode. Først beskrives det vitenskapsteoretiske grunnlaget for studien, og videre beskrives metodene for datainnsamling og dataanalyse. I dette kapitlet presenteres også forskningsetiske og metodologiske refleksjoner, samt min egen forforståelse. Kapittel fire inneholder en presentasjon av studiens funn. I kapittel fem diskuteres studiens resultater opp mot det teoretiske kunnskapsgrunnlaget. Avslutningsvis inneholder kapittel seks en konklusjon med mulige anbefalinger for praksis og videre forskning.

2 Bakgrunn

I dette kapitlet beskrives fremgangsmåte for litteratursøket som er gjort i forbindelse med studien. Videre redegjøres det for studiens teoretiske kunnskapsgrunnlag.

2.1 Litteratursøk

Våren 2019 ble det i forbindelse med utarbeidelse av prosjektbeskrivelsen foretatt et litteratursøk for å få en oversikt over oppdatert forskning omkring ungdom, psykisk helse og frafall fra videregående skole. I søket er universitetets databaser, deriblant Academic Search Premier, CiNahl, PsychArticles og Eric benyttet. Aktuelle søkeord jeg brukte var «school dropout», «adolescent/youth», «high school/upper secondary school», «participation», «mental health» og «experience». Disse søkeordene ble kombinert på ulike måter for å generere ulike treff på artikler (se Vedlegg 6, Søkehistorikk Databaser). I ettertid ser jeg at jeg også kunne ha brukt «professionals» som et søkeord, for om mulig å få treff på artikler som omhandler fagpersoners erfaringer i større grad.

Innledningsvis hadde jeg noen utfordringer med å finne aktuell litteratur som omhandlet norske forhold, da en del av artiklene jeg fant hadde utgangspunkt i USA, og ikke nødvendigvis var aktuelle for min studie. Gjennom tips til bruk av andre søkeord og databaser ble artikkelsøket utvidet med mer aktuell litteratur. Ved hjelp av veileder fikk jeg også tips til aktuell litteratur og nyere norsk og nordisk forskning. Gjennom arbeidet med studien er det også gjort regelmessige søk i Oria, og utvalgte søk på bakgrunn av referanselister i artikler og publikasjoner. I tillegg har hjemmesidene til Statistisk Sentralbyrå og regjeringen gitt meg aktuell informasjon.

Jeg har funnet en del forskning om unge, psykiske helseproblemer og manglende deltakelse i skole og arbeidsliv. I tillegg har jeg funnet stoff om fagpersoners perspektiv på hvilke utfordringer denne gruppen står overfor, og hvilke faktorer som oppleves hjelpsomme i en støttende relasjon med fagpersoner blant dem som tilbys hjelp. Jeg har funnet mindre forskning knyttet til fagpersoners subjektive erfaringer omkring arbeidet med denne gruppen, og hvilke faktorer som bidrar til å øke deres deltakelse i

videregående skole. Ut fra det artikkelsøket jeg har foretatt, tyder det på at det er et behov for mer kunnskap på dette feltet.

2.2 Begrepsavklaringer

Frafall fra videregående opplæring defineres i Norge som at man har gått mindre enn tre år og ikke lenger er i videregående skole fem år etter at man har begynt (Markussen, 2011). Det skilles i den offisielle norske statistikken mellom dem som har gjennomført hele utdanningen uten å bestå, og dem som har sluttet på videregående før de var ferdige. Det er kun de som faktisk har avbrutt videregående utdanning som regnes inn i frafallskategorien.

Betegnelsen *NEET* omhandler unge mennesker mellom 15-29 år som ikke er i utdanning eller arbeid (Not in Education, Employment or Training) (Bø & Vigran, 2015). I Norge i 2014 omfattet dette 71000 personer, eller syv prosent av alle i denne aldersgruppen.

Psykiske plager omfatter mentale tilstander som oppleves belastende og som kan medføre nedsatt livskvalitet og gå ut over en persons fungering i hverdagen, men ikke i så stor grad at de oppfyller kriteriene for en diagnose (Norsk Helseinformatikk, 2018). Betegnelsen *psykiske lidelser* brukes om tilstander hvor bestemte diagnostiske kriterier er oppfylt. Eksempler på dette kan være angst og depresjon.

I denne oppgaven har jeg valgt å bruke betegnelsen *psykiske helseproblemer* som en samlebetegnelse som kan omfatte både psykiske plager og psykiske lidelser.

2.3 Psykiske helseproblemer blant unge og frafall fra utdanning

En kunnskapsoppsummering som omhandler psykiske helseplager blant unge peker på at selv om de fleste oppgir å ha det bra på mange områder i livet, rapporteres det om en økende tendens til psykiske helseproblemer blant unge i Norge (Sletten & Bakken, 2016). Konsekvensene av psykiske helseproblemer blant unge er mange, og noen av de mest

alvorlige er økt dødelighet, sykemeldinger og tidlig arbeidsuførhet. I tillegg bidrar disse problemene til å skape en barriere for deltakelse i utdanning og arbeidsliv (Sommer, 2017), og ses i økende grad som årsak til at stadig flere unge faller ut av utdanningsløp og ikke får deltatt i arbeidslivet (Anvik & Gustavsen, 2012). En av fire elever fullfører ikke videregående skole (SSB, 2019) og mer enn halvparten oppgir psykiske helseproblemer som årsak til dette (Anvik & Gustavsen, 2012). Blant unge i Norge som står i fare for å bli uførepensjonister i ung alder, ble det i en nyere undersøkelse rapportert om psykiske helseproblemer i over halvparten av tilfellene (Sveinsdottir, Eriksen, Baste, Hetland & Reme, 2018). Relasjonelle problemer ble som oftest oppgitt som årsak til de psykiske helseutfordringene. Mange hadde opplevd mobbing (68%) eller vold (39%).

Unge som ikke fullfører videregående rapporterer i høyere grad enn andre unge om eksternaliserende (utoverrettede) psykiske helseproblemer, som atferdsproblemer, og internaliserende (innovervendte) problemer som angst og depresjon. Dette ser ut til å gjelde uavhengig av utdanningsretning. Internaliserende problemer viste seg å ha en sammenheng med manglende fullføring blant jenter, men ikke blant gutter (Sagatun, Heyerdahl, Wentzel-Larsen & Lien, 2014). En nyere studie peker på at risikoen for frafall var høyere for jenter enn for gutter, knyttet til både eksternaliserende og internaliserende psykiske helseproblemer (Hetlevik, Bøe & Hysing, 2018). Frafallsrisikoen viste seg å være størst for de med både eksternaliserende og internaliserende problemer. Dette kan indikere at internaliserende psykiske helseproblemer kan ha større betydning enn hva tidligere studier har vist. Ramsdal, Bergvik og Wynn (2018) fant i en kvalitativ studie som undersøkte erfaringene til unge som ikke hadde fullført videregående skole, at de som ikke gjennomførte, fortalte om større grad av internaliserende psykiske helseproblemer enn de som fullførte utdanning.

Forskning peker på at årsakene til frafall fra videregående skole er komplekse og mangfoldige, og at de unges utfordringer er sammensatte (Anvik & Gustavsen, 2012). Frafall er ofte knyttet til en langvarig prosess med utfordringer og negative erfaringer fra skolen, sosialt og faglig (Ottosen et al., 2019). Mange unge har en historie med mye skolefravær og en vanskelig livssituasjon, som kan føres tilbake til oppveksten og grunnskolen, og overgangen til videregående kan på sett og vis oppleves som noe

positivt, som en ny sjanse (Anvik & Gustavsen, 2012). Likevel viser det seg at det er spesielt i slike overganger, blant annet mellom grunnskole og videregående skole, at flere faller av og ikke mestrer å henge med.

Unge som er intervjuet om årsakene til hvorfor de sluttet på skolen, peker gjerne på spesifikke hendelser, som at de strøk på eksamen eller ikke fikk lærlingplass (Bunting & Moshuus, 2017). Etter hvert som de forteller sine historier viser det seg imidlertid at denne spesifikke hendelsen var slutten på en lang prosess, ofte knyttet til utfordringer i det sosiale miljøet på skolen, i hjemmemiljøet, eller til manglende oppfølging fra skolens side. I kvalitative intervjuer med unge med psykiske helseproblemer er fortellinger om mobbing og ensomhet gjennomgående (Anvik & Gustavsen, 2012). En studie peker på ensomhet som en sterkere indikator for å slutte på skolen enn «klassiske» indikatorer som foreldrenes utdanningsnivå, skolerresultater og støtte fra lærerne (Frostad, Pijl & Mjaavatn, 2015).

Frostad et al. (2015) hevder at lærere på videregående skole gjør lurt i å fokusere på sine relasjoner med elevene, for å sette problemer med ensomhet på dagsorden. I tillegg bør det legges til rette for læringsmiljøer som skaper sosial kontakt mellom alle elevene. I kontrast til dette viser en studie som har intervjuet lærere og rektorer om deres opplevelse av relasjonen med elever på videregående skole, at psykososiale faktorer hos elevene, som utfordrende familiesituasjoner, dårlig psykisk helse, lav inntekt og vanskelige boforhold kunne gjøre det utfordrende å støtte elevenes vekst på et utdanningsmessig, sosialt og personlig plan (Ottosen, Goll & Sørli, 2017). Flere av deltakerne ga uttrykk for at de ofte følte seg alene med ansvaret om å hjelpe disse elevene, og at de ønsket seg mer personale med helse- og sosialfaglig bakgrunn med kompetanse til å hjelpe denne gruppen.

2.3.1 Helhetlig hjelp

De unge selv uttrykker et ønske om å delta i samfunnet, få mulighet til å fullføre utdanning, og komme seg ut i arbeidslivet. De forteller om et behov for å få hjelp til dette. Mange ønsker å leve et vanlig liv og å delta i samfunnet (Anvik & Gustavsen, 2012), og

flere uttrykker skamfullhet over at de ikke klarer å delta i skole eller arbeidsliv selv om de får støtte fra hjelpeapparatet (Anvik & Waldahl, 2017). Fra de unges side pekes det på en manglende forståelse for sammenhenger og hva de trenger, og et fragmentert hjelpeapparatet hvor instansene ikke snakker sammen. De unge etterlyser et helhetlig fokus, et voksent menneske som kan hjelpe dem der de befinner seg og som ikke gir opp. De har ikke bare behov for å få hjelp av helsevesenet til sine psykiske problemer, men ønsker bistand til å mestre hverdagslivet og takle utfordringer i skole og arbeidsliv. Mange har behov for systematisk og koordinert hjelp hvor flere instanser, som helsevesenet, NAV og utdanningsinstitusjoner samarbeider. Anvik og Gustavsen (2012) hevder at en manglende koordinering og individuell oppfølging av unge som faller utenfor, bidrar til å vanskeliggjøre deres deltakelse på sentrale samfunnsarenaer. Forfatterne peker på at innsatsen rettet mot unge i større grad bør rettes mot de samfunnsarenaer der det er ønsket at unge deltar, deriblant skolen.

Ottosen et al. (2019) hevder at det er behov for ytterligere ressurser for å identifisere elevene som trenger ekstra støtte, tilpasning og veiledning. Betydningen av et støttende sosialt nettverk vektlegges også i deres studie. I tråd med dette fant Ramsdal et al. (2018) at de som ikke fullførte videregående skole, rapporterte om de opplevde mindre sosial støtte. En stor grad av sosial støtte ble opplevd å spille en stor rolle for å mestre skolegang og å takle psykiske helseproblemer. Kogstad, Mönness og Sörensen (2013) viser til at støtte i sosiale nettverk kan bety mindre behov for profesjonell hjelp. Sosiale nettverk kan innebære støttende personer i en persons omgangskrets, slik som venner, familie og naboer. Studien til Kogstad et al. (2013) peker også på en sammenheng mellom tillit innad i en persons sosiale nettverk og tillit til hjelpeapparatet. Tillit i sosiale nettverk ser også ut til å øke sannsynligheten for positive opplevelser med hjelpeapparatet.

Anvik og Waldahl (2017) peker på at silo-organiseringen av velferdstjenestene i det norske samfunnet, med oppdelte og avgrensede hjelpetjenester, begrenser muligheten til å takle kompleksiteten som kjennetegner utfordringene til de unge som står utenfor skole og arbeidsliv. Deres studie viser at det er lite kommunikasjon og samhandling på tvers av sektorer. Bunting og Moshuus (2017) peker på et behov for mer innsats for å fange opp og gjøre noe med problemene de unge opplever utenfor skolen, og hevder at

frafalls-debatten har et for snevert fokus på lærerkompetanse og ekstraundervisning. Arbeid med å skape økt deltakelse i skolen må ses i sammenheng med de unges liv utenfor skolen.

2.4 Recoveryorienterte praksiser

Recoveryperspektivet, som i økende grad er anerkjent innenfor psykisk helsearbeid, fokuserer på hva personer med psykiske helseproblemer selv gjør for å mestre sine utfordringer, og deres egne opplevelser og erfaringer med hva som er hjelpsomt i egen bedringsprosess (Karlsson & Borg, 2017). Det innebærer ofte en stor grad av egeninnsats fra den enkelte person, og er en personlig prosess. I en recoveryorientering ligger det også et sosialt perspektiv, med fokus på hvordan personers sosiale miljøer og betingelser kan påvirke og prege ens psykiske helse, og et samfunnsmessig perspektiv, rettet mot personers livsmiljø og levekår (Tew, Ramon, Slade, Bird, Melton & Le Boutillier, 2011). Recoveryprosesser foregår i personers hverdagsliv, lokalmiljø og i deres samvær og samhandling med andre mennesker (Karlsson & Borg, 2017). De er nært knyttet til utdanning, arbeid og deltakelse i samfunnet. Recovery fokuserer også på sosial anerkjennelse knyttet til betydningen av å være inkludert og ønsket i det sosiale fellesskapet. Mange personer med psykiske helse- og rusproblemer opplever å stå utenfor viktige samfunnsarenaer som skole og arbeid, selv om full deltakelse for alle innbyggere på slike arenaer er et uttalt mål i norsk politikk (Helsedirektoratet, 2014). Recoveryorientert samarbeid handler om å identifisere og bygge på personens styrker og ressurser, med mål om å gjenskape en meningsfull tilhørighet i lokalmiljøet og i samfunnet (Tew et al., 2011). En recoveryorientering innenfor psykisk helsevern har ført til en utvikling av tjenester og programmer som tar sikte på å styrke personers deltakelse og inkludering på sosiale arenaer, slik som skole og arbeid (Karlsson & Borg, 2013).

2.5 Samarbeid i en recoveryorientert praksis

Samarbeid vektlegges innenfor en recoveryorientert praksis (Karlsson & Borg, 2017). Begrepet samarbeid innenfor psykisk helsearbeid refererer til en følelse av gjensidig tillit

mellom to eller flere parter, et «partnerskap», fleksibilitet og et felles arbeid mot gjensidige, felles mål (Ness, Borg, Semb & Karlsson, 2014). Anderson (2012) beskriver samarbeidende relasjoner som måten vi orienterer oss til å være, handle og respondere slik at den andre personen deler engasjementet, og at man er sammen om det man gjør og bestemmer. Samarbeid krever rom for at bidragene til hver enkelt blir likeverdig anerkjent. Hun hevder at å bli anerkjent og satt pris på, bidrar til en følelse av tilhørighet som fører til en følelse av å delta. Dette bidrar igjen til en følelse av «delt eierskap» til prosessen og til delt ansvar.

Samarbeid innenfor en recoveryorientert praksis bygger på en anerkjennelse om at personen som søker hjelp, er ekspert på sitt eget liv, og derfor er i stand til å ta ansvar for å mestre dette (Karlsson & Borg, 2017). I samarbeidet rettes oppmerksomheten mot personen som søker hjelp, og det fokuseres på hans eller hennes livsproblemer, ressurser, livserfaring og sosiale nettverk. Dette bryter med tradisjonelle perspektiver innenfor psykisk helse- og rusfeltet som legger vekt på at fagpersonen vet best. Anderson (2012) påpeker at bruker og fagperson hver for seg har sin egen spesielle ekspertise som de bringer med seg i møtet med hverandre. Brukerne er eksperter på seg selv og sitt liv, og fagpersonene på prosess og rom for samarbeidende relasjoner og dialogiske samtaler. Et slikt samarbeidende perspektiv innebærer usikkerhet for hvordan veien vil bli, og det er viktig at fagpersonen har evne til å stole på usikkerhet og være åpen for det uforutsette. Recoveryorientering innebærer å lære hvordan man som fagperson kan anvende evner og ekspertise på en mer samarbeidende måte, og å anerkjenne kunnskapen og innsikten til personer med erfaringer med psykisk sykdom (Borg & Kristiansen, 2004).

Ness, Kvello, Borg, Semb og Davidson (2017) har undersøkt hvilke erfaringer unge som mottar tjenester fra psykisk helsevern eller rusomsorg har med samarbeidet med hjelperne. Funnene indikerer at et samarbeid som ble oppfattet som hjelpende fra de unges side, innebar fagpersoner som tok seg tid til å lytte til de unge og bli kjent med dem. Fagfolk som var fleksible, tilgjengelige for de unge og som ikke ga dem opp, ble oppfattet som hjelpende og samarbeidende. Videre pekte informantene på betydningen av kontinuitet i samarbeidet, og å slippe å forholde seg til mange ulike fagfolk, men å ha

noen faste som de kunne bli kjent med og som kunne følge dem opp. De beskrev også betydningen av bistand til praktiske gjøremål i hverdagen. Et viktig aspekt med dette innebar at de unge lærte seg å gjøre ting på egenhånd, noe som styrket deres selvtillit og selvrespekt.

En studie som hadde til hensikt å undersøke på hvilke måter fagpersoner i psykisk helsevern samarbeidet med brukerne og deres familier, kom frem til tre hovedfunn (Ness et al., 2014): Fagpersonene gikk ved siden av brukerne mot et mål de var kommet til felles enighet om. Dette innebar å støtte brukerne i hverdagslige erfaringer, å ta utgangspunkt i brukernes livssituasjon og drømmer, diskutere gode måter å arbeide sammen derfra, og å bygge en relasjon til brukerne. Å opprettholde menneskelige relasjoner innebar at fagpersonene hadde kontinuitet og tid til å være med en person over en viss tid, i tillegg til tålmodighet og utholdenhet. Et tredje funn viste til at fagpersonene kunne bruke like mye tid på å manøvrere brukere gjennom systemer som skulle hjelpe dem i deres hverdagsliv, som på relasjonen mellom fagperson og bruker. Forfatterne konkluderer med at samarbeidende praksiser mellom fagperson og brukere innebærer å sikre likeverdige relasjoner, som kan utvikle seg til et fokus på samarbeidende relasjoner og dialog over tid. Imidlertid oppleves systemene som er ment å skulle støtte samarbeidende partnerskap, ofte som barrierer for samarbeid og bedringsprosesser. For at samarbeid skal forekomme på systemnivå er det vesentlig å ha organisatoriske strukturer og prosesser som bidrar til å fremme samarbeid mellom fagpersoner, sektorer og brukere av tjenestene.

2.6 Støttende relasjoner

Nyere norsk forskning vektlegger betydningen av relasjonen mellom unge og viktige voksenpersoner, når det gjelder å styrke unges deltakelse i videregående skole og bidra til selvtillit og mestringstro (Krane, Karlsson, Ness & Kim, 2016; Ottosen et al., 2019). En gjennomgang av forskningslitteraturen peker på at en positiv relasjon mellom lærer og elev kan virke som en beskyttende faktor mot stress og belastninger og bidra til at unge fullfører videregående, mens negative relasjoner kan ha motsatt virkning (Krane et al., 2016).

I en litteraturstudie av Sommer, Ness og Borg (2018) som omhandlet de subjektive opplevelsene til personer med psykiske helseproblemer med hva slags støtte som bidro til å styrke deres deltakelse i skole og arbeid, utpekte det seg tre sentrale temaer. Støttende relasjoner til fagpersoner innebar regelmessige samtaler med fagpersoner om deres fremtidsmål og muligheter knyttet til utdanning og arbeid. Fagpersoner som ga uttrykk for at de hadde tro på personene og deres potensiale, bidro til å bygge selvtillit, håp og mot til å møte og akseptere utfordringer i personenes dagligliv, skole og jobb. Deltakerne fortalte at det å bli sett på som et kompetent menneske som har potensiale, bidro positivt til å bygge samarbeidende relasjoner. Støttende relasjoner innebar samarbeid og likeverd, samt fagpersoner som trådte ut av ekspertrollen og gjorde mer enn forventet når det gjaldt oppfølging og støtte. Deltakerne pekte også på et behov for en integrert tilnærming i helsetjenesten, hvor fokuset også var rettet mot støtte til å mestre hverdagslivet, og som bidro med støtte til arbeid og utdanning. Støtte som ble opplevd som hjelpende, innebar koordinert hjelp fra ulike instanser. Flere deltakere beskrev imidlertid manglende samarbeid og koordinasjon mellom de involverte tjenestene. Person-sentrert støtte, med individuell tilpasning av utdanning og jobb til personens ønsker, behov og forutsetninger, samt fleksibilitet hos fagpersonene hadde også stor betydning knyttet til å styrke personenes deltakelse i skole og arbeid.

I en kvalitativ studie om hva som kjennetegner støttende relasjoner, og hvordan recoveryorienterte fagpersoner kan samarbeide bedre med personene som tilbys hjelp, pekte informantene (personer som mottok psykisk helsehjelp) på betydningen av å bli sett innenfor relasjonen (Borg & Kristiansen, 2004). Det at fagpersonene viste empati og respekt, var tilgjengelig når de trengte dem, tok seg tid, og gjorde noe annet enn hva som var forventet, ble også verdsatt av informantene. Videre ble viktigheten av en bestemt hjelper som kunne være en tråd for kontinuitet og trygghet over tid, fremhevet. En følelse av håp og mot til å komme seg videre var noe som utviklet seg over tid i disse relasjonene, spesielt hvis tid, fleksibilitet og tilgjengelighet var viktige elementer i relasjonen. Forfatterne peker på at hjelp best blir gitt i en samarbeidende relasjon, hvor det er rom for forhandling mellom partene. Ulike diskusjoner om hva som er hjelpsomt, må baseres

innenfor en hjelpende relasjon, hvor personen som tilbys hjelp føler seg komfortabel med hjelperen.

En hjelpende relasjon må etableres på likeverd og i et samarbeid der den som søker hjelp, er like mye verd som den som er fagperson (Karlsson & Borg, 2017). En gjensidig relasjon innebærer et syn på den som søker hjelp som et menneske med evner og ressurser, og hvor fagpersonens jobb er å oppdage og støtte personens ressurser og veien mot bedring. Dette er en aktiv jobb fra personens side (Borg & Kristiansen, 2004). Deltakerne i studien til Borg og Kristiansen (2004) viste at det var gjennom utvikling av en hjelpende relasjon at veien til bedring oppstod. Når både hjelper og den som tilbys hjelp er villig til å vise sin menneskelige side og gi av seg selv, ser gjensidig samarbeid ut til å være mer sannsynlig.

Sommer og Sævi (2017) fant i sin studie at opplevelsen av støtte i relasjonen mellom fagperson og unge som søker hjelp, innebar å bli sett som den man er av den andre. Dette involverte et ekte nærvær og en ikke-dømmende holdning hos fagpersonen. Et støttende nærvær kan beskrives som en opplevelse av fellesskap. I en annen studie fant forskerne at opplevelse av støtte innebar en følelse av at de unges livsrom utvidet seg, og at handlingsrommet blir større (Sommer & Sævi, 2018). Dette vil si at støtte i relasjonen med fagpersoner kan skape rom for vekst og frihet til å utvikle seg, noe som gir mulighet til å bli aktivt involvert i fellesskapet og lokalmiljøet, og i sin egen fremtid. Forskerne argumenterer for at støtte fra fagpersoner må dreie seg både om her og nå, men også fremtiden. Dette innebærer en viss grad av tilknytning til de unges hverdagsliv, i tillegg til å gi dem frihet til å handle og ta vare på seg selv.

Informantene i studien til Borg og Kristiansen (2004) beskrev at det å «få et spark bak» kunne oppleves som hjelpsomt. Forutsetningen var at dette skjedde innenfor en samarbeidende relasjon med støtte fra en fagperson de stolte på. I tråd med dette peker Sommer og Sævi (2018) på at det å få et «vennlig dytt» fra fagpersoner kan oppleves hjelpsomt, men det er avgjørende med en opplevelse av at hjelperen vil den andre vel. Karlsson og Borg (2017) viser til at det innenfor en samarbeidende relasjon kan være nødvendig å ta opp vanskelige temaer, og å stille krav. Det pekes på at for noen som søker

hjelp, kan det oppleves som positivt å bli stilt krav til. Blant personer som ikke har opplevd å bli stilt krav til, eller som har opplevd å bli behandlet som sårbare, kan krav og forventninger virke oppmuntrende. For personen som søker hjelp, kan det være lettere å snakke om vanskelige temaer og bli utfordret dersom det foregår innenfor en støttende relasjon, hvor man opplever at fagpersonen vil en vel. Anvik og Gustavsen (2012) peker på at noen unge gir uttrykk for at de ønsker å bli stilt krav til, men at dette må forekomme innenfor trygge rammer med gode veiledere i en støttende relasjon.

3 Metodologi

Dette kapitlet tar for seg studiens metodologiske aspekter. Først beskrives studiens vitenskapsteoretiske forankring. Videre presenteres metodene for innsamling og analyse av data. Siste del av kapitlet omhandler forskningsetikk og metodologiske refleksjoner.

3.1 Vitenskapsteoretisk forankring

3.1.1 Kvalitativ metode

Et forskningsprosjekts problemstilling gir retningslinjer for valg av design og metode (Thagaard, 2013). Problemstillingen i dette prosjektet søker å utforske personers erfaringer knyttet til et fenomen, og av den grunn er det benyttet en kvalitativ tilnærming. Kvalitativ metode er velegnet når formålet til en studie er å skaffe en dypere innsikt i og forståelse av menneskers opplevelser og erfaringer (Malterud, 2011; Thagaard, 2013).

Studien har et deskriptivt og eksplorerende design. Denne typen design vil ofte være aktuelt ved kvalitative forskningsprosjekter. Det innebærer at problemstilling og metodologiske strategier kan måtte bli justert underveis i prosjektet, fordi forskeren i løpet av prosessen kan bli klar over nyanser i den opprinnelige problemstillingen som kan gi relevant kunnskap. Denne fleksibiliteten kan fra et vitenskapsteoretisk ståsted forstås som et av de fremste fortrinnene ved kvalitative tilnærminger. En fordel ved bruk av kvalitative metoder er at de kan åpne opp for ny og uventet kunnskap (Thagaard, 2013).

3.1.2 Hermeneutisk-fenomenologisk tilnærming

I denne studien er formålet å undersøke personers erfaringer knyttet til et bestemt tema; hvordan de som fagpersoner kan bidra til å styrke unges deltakelse i videregående opplæring, og å få frem kunnskap rundt deres opplevelser. Studien har derfor et hermeneutisk-fenomenologisk vitenskapsteoretisk grunnlag. *Fenomenologien* har sitt utgangspunkt i personers subjektive opplevelser, og fenomenologiske studier søker forståelse av den dypere meningen i enkeltindividets erfaringer knyttet til et bestemt fenomen (Thagaard, 2013; van Manen, 2014). Det handler om å beskrive menneskelig

erfaring og opplevelse så presist som mulig, fremfor å forklare og analysere. For å få en så fordomsfri beskrivelse som mulig, tilstreber forskeren å sette det man allerede vet om fenomenet i parentes (fenomenologisk reduksjon) (van Manen, 2014).

Hermeneutikk kan defineres som fortolkningslære. En hermeneutisk tilnærming betoner at det ikke finnes noen egentlig sannhet, og at mening kun kan forstås med utgangspunkt i den sammenhengen det fenomenet vi studerer er en del av (Thagaard, 2013). I motsetning til fenomenologien hevder hermeneutikken at det ikke er mulig for forskeren å sette sin egen forforståelse i parentes. Et fenomen forstås tvert imot på bakgrunn av vår forforståelse, og denne forforståelsen gjør det mulig å frembringe ny forståelse av dette fenomenet (Kvale & Brinkmann, 2015).

Malterud (2011) hevder at en forsker som anvender kvalitative metoder gjør bruk av både beskrivelser og tolkninger, og at det ikke går an å bruke det ene uten også å bruke det andre. Hun mener at beskrivelse og tolkning står i et gjensidig forhold til hverandre, siden enhver beskrivelse er farget av tolkninger, og enhver tolkning bygger på beskrivelser, og er sånn sett helt på linje med Merleau-Ponty (2012) som mener at det ikke finnes noen forståelse uten forforståelse. For å stille seg åpen for nye måter å forstå ulike fenomener på, vil det derimot være vesentlig for forskeren å ha et reflektert forhold til egen forforståelse for en mest mulig lojal gjenfortelling av deltakernes erfaringer, og for å frigjøre seg fra det han eller hun allerede har forstått (van Manen, 2014).

På bakgrunn av dette er en hermeneutisk-fenomenologisk fremgangsmåte, som anerkjenner at alle beskrivelser allerede er fortolknings, valgt som denne studiens tilnærming. Jeg ønsker i denne studien å få frem deltakernes erfaringer med å styrke unges deltakelse i videregående opplæring. Den valgte metoden for dataanalyse er Malteruds (2011) systematiske tekstkondensering.

3.2 Metode for datainnsamling

I dette avsnittet redegjøres det for de metodiske valgene som er gjort i innsamlingen av data.

3.2.1 Kvalitativt intervju som metode

I denne studien er kvalitative individuelle dybdeintervjuer valgt som metode for datainnsamling. Kvale og Brinkmann (2015) beskriver et intervju som to persons utveksling av synspunkter i en samtale knyttet til et tema som opptar dem begge. Et kvalitativt enkeltintervju kan være en nyttig metode for utforskning av deltakernes meninger og erfaringer rundt det temaet forskeren vil studere. Det kvalitative forskningsintervjuets formål er å få en forståelse av ulike sider ved intervjupersonens dagligliv fra hans eller hennes perspektiv. Gjennom intervjuet søkes det å forstå betydningen av bestemte temaer i intervjupersonens livsverden, gjennom mest mulig nyanserte beskrivelser av et fenomen.

3.2.2 Utarbeidelse av intervjuguide

Intervjuguiden ble utformet med fire hovedtemaer med tilhørende spørsmål. De fire hovedtemaene var som følger: 1. Beskrivelse av arbeidet, 2. Erfaringer med hva som tilrettelegger for deres støtte til å styrke unges deltakelse, 3. Erfaringer med faktorer som hindrer støtte til å styrke unges deltakelse og 4. Relasjonen til/samarbeidet med de unge. Intensjonen var at intervjuene skulle ha en semistrukturert oppbygning. Dette innebærer at temaene i intervjuet er bestemt på forhånd, mens rekkefølgen på spørsmålene ikke er klart fastsatt, men gjennomgås i løpet av intervjuet i den rekkefølgen som fremstår naturlig. Et semistrukturert intervju kan betegnes som en mellomting mellom et ustrukturert intervju uten faste spørsmål og et klart oppsett, og et strukturert intervju hvor rekkefølgen på spørsmålene er fastsatt på forhånd. Semistrukturerte intervjuer kan skape en balanse mellom standardisering/rigiditet og fleksibilitet, og slik gi en mulighet til å knytte spørsmålene til den enkelte deltakers forutsetninger (Kvale & Brinkmann, 2015; Thagaard, 2013).

I utarbeidelsen av spørsmålene til intervjuguiden la jeg vekt på å utforme spørsmål som var mest mulig åpne. Intensjonen var å få deltakerne til å snakke fritt om sine erfaringer, få en god flyt i samtalen og fremme et positivt samspill i intervjusituasjonen.

Intervjuguidens spørsmål var utformet som lett forståelige og frie for akademisk språk. Jeg formulerte spørsmål som begynte med «hva» og «hvordan» for å kunne få rike beskrivelser av deltakernes erfaringer og opplevelser, etter anbefaling fra Kvale og Brinkmann (2015). (Se Vedlegg 2, Intervjuguide).

3.2.3 Utvalg og rekruttering

Innenfor kvalitativ metode betegnes et utvalg som består av personer med strategiske egenskaper knyttet til problemstillingen og studiens teoretiske perspektiver som et *strategisk utvalg* (Malterud, 2011). Hensikten med denne typen utvalg er å få tilstrekkelig materiale om fenomenet man ønsker å studere gjennom å velge deltakere med best mulig potensial til å belyse problemstillingen.

Utvalget i denne studien består av fem forskjellige fagpersoner, en mann og fire kvinner, i en kommunal tjeneste. De har ulik bakgrunn innen helse- og sosialfag og pedagogikk, og arbeider med unge som har falt ut av videregående skole og/eller arbeidslivet. Lederen for tjenesten ble kontaktet av undertegnende våren 2019 med spørsmål om mulighet for å skrive en masteroppgave om erfaringene til fagpersonene i denne tjenesten. Lederen var positiv til dette, og sammen hadde vi et møte med de ansatte i tjenesten i august 2019, hvor jeg informerte om plan for masteroppgaven og delte ut informasjonsskriv og forespørsel om å delta i kvalitative individuelle intervjuer. Samtlige fagpersoner i tjenesten samtykket skriftlig til deltakelse i studien.

Inklusjonskriteriene i studien min innebar at deltakerne hadde en stilling i tjenesten som var større enn 50 prosent, og minst ett års erfaring med arbeidet. Begrunnelsen for dette var å skaffe fagpersoner med erfaring og kjennskap til temaet jeg skulle studere, samt med stor nok stilling til å gi tett oppfølging til ungdommene.

3.2.4 Gjennomføring av intervjuer

Intervjuene ble gjennomført i september og oktober i 2019, etter å ha mottatt signert skriftlig samtykke fra deltakerne. Intervjuene ble gjennomført i et eget rom i tjenestens

lokaler i informantenes arbeidstid. Samtalene ble tatt opp på diktafon. Det ble gjennomført semistrukturerte enkeltintervjuer (som nevnt i avsnitt 3.2.2).

Kvale og Brinkmann (2015) beskriver forskningsintervjuet som et intervju hvor kunnskapen blir til i samspillet mellom mennesker. Intervjuer og intervjuperson påvirker hverandre gjensidig. De vektlegger at de første minuttene av et intervju er avgjørende for å skape et positivt samspill og anspore deltakerne til å beskrive sine erfaringer og oppfatninger for en fremmed. Gjennom å lytte oppmerksomt og vise interesse og respekt for det deltakerne sier, legges det til rette for å skape god kontakt. Jeg anstrengte meg gjennom intervjuene for å gjøre nettopp dette.

Jeg startet med å be informantene presentere seg. Åpningsspørsmålet dreide seg om at informantene fortalte om jobben sin og hva arbeidet innebar. Mange av informantene snakket svært fritt og hadde mye å fortelle, slik at andre punkter i intervjuguiden ble gjennomgått uten at de ble stilt som direkte spørsmål. Gjennom intervjuet samlet jeg trådene og tok opp spørsmål jeg ønsket svar på. De første intervjuene kan ha båret preg av at jeg ikke hadde utført noe *pilotintervju*, det vil si et intervju utført i forkant for å øve på å være i en intervjusituasjon og undersøke hvordan intervjustørsmålene forstås (Kvale & Brinkmann, 2015). Ved transkripsjon av intervjuene i etterkant kan det ved noen anledninger høres at jeg avbryter informanten for å skyte inn kommentarer, istedenfor å la informanten snakke fritt. Det er mulig dette kan ha innvirkning på materialet, og at jeg kan ha gått glipp av verdifull informasjon. Imidlertid forekom dette hovedsakelig ved et par anledninger ved de første intervjuene. Avslutningsvis ved hvert intervju ble dessuten informanten spurt om vedkommende hadde noe mer han eller hun ønsket å tilføre.

3.2.5 Transkripsjon

Intervjuene ble tatt opp på diktafon og transkribert av undertegnede. Dette var en omfattende prosess som resulterte i et datamateriale på 124 sider. Ifølge Malterud (2011) må man som forsker være bevisst på at transkripsjonen gir et indirekte bilde av virkeligheten, at de virkelige rådata er den faktiske hendelsen; intervjuet som fant sted mellom to personer. Av den grunn vil en transkripsjon innebære ulike former for filtrering

hvor meningen kan gå tapt eller bli forvrengt underveis. Gjennom å transkribere intervjuene selv, ga det meg en mulighet til å gjenoppleve samtalene og oppklare uklarheter ved transkripsjon. I løpet av arbeidet med transkripsjonen husket jeg hvordan deler av intervjuene hadde forløpt. Der det var uklarheter, fremstod sammenhengen også bedre for meg når jeg lettere husket stemningen i rommet, personens kroppsspråk og lignende. Notater jeg tok under intervjuet var også til god hjelp med å gi meg utfyllende og oppklarende informasjon i denne prosessen.

3.3 Metode for dataanalyse

I dette kapitlet presenteres den valgte metoden for dataanalyse. Først beskrives metoden kort. Videre følger en gjennomgang av hvordan analyseprosessen er utført trinn for trinn fra å bli kjent med datamaterialet til å ende opp med en ferdig tekst.

3.3.1 Malteruds systematiske tekstkondensering

Analysemetoden som er valgt, er systematisk tekstkondensering som beskrevet av Malterud (2011), en modifisert utgave av Giorgis (2009) fenomenologiske analyse. Metoden består av fire trinn. Det første trinnet innebærer å bli kjent med datamaterialet og få et *helhetsinntrykk*, og kartlegge hvilke foreløpige temaer som finnes i teksten. Neste trinn består av en systematisk gjennomgang av materialet for å identifisere *meningsbærende enheter*. Gjennom koding blir de meningsbærende enhetene i teksten systematisert. I analysens tredje trinn, *kondensering*, blir de meningsbærende enhetene satt sammen i subgrupper som hører sammen. I dette trinnet er det de ulike subgruppene som analyseres hver for seg. Gjennom kondensering og fortetting av meningen av hver enkelt subgruppe, og utarbeiding av et kondensat, det vil si et kunstig sitat i jeg-form, skal så meningen i den aktuelle subgruppen gjenfortelles og sammenfattes. Det fjerde og siste trinnet, *sammenfatning*, innebærer en rekontekstualisering og gjenfortelling av hver enkelt subgruppe gjennom en analytisk tekst.

3.3.2 Analyseprosessen

3.3.2.1 *Helhetsinntrykk av materialet*

I en første gjennomlesing av det transkriberte datamaterialet var fokuset å få et helhetsinntrykk av materialet. Det ble tatt notater, og umiddelbare tanker ble skrevet ned. Ifølge Malterud (2011) er det på dette første stadiet i prosessen et poeng å arbeide aktivt for å sette egen forforståelse og teoretiske referanseramme midlertidig i parentes, og å være åpen for de inntrykkene som befinner seg i datamaterialet. Det er godt tegn på en kreativ analyse dersom de foreløpige temaene ikke overlapper for mye med intervjuguidens hovedtemaer. Van Manen (2014), som vektlegger den hermeneutiske dimensjonen i utforskningen av fenomener, beskriver denne prosessen som at vi søker etter å se noe «nytt», noe vi ikke har tenkt på eller sett før, at vi må lete etter det vi ikke allerede har forstått og at det er et poeng å bli forundret og overrasket. Ut fra disse notatene, og gjennom en finlesing av materialet, dannet det seg en liste med åtte foreløpige temaer.

3.3.2.2 *Utarbeiding av meningsbærende enheter og koding*

Neste trinn, utarbeiding av meningsbærende enheter og koding, innebar en grundigere gjennomlesing av materialet for å identifisere meningsbærende enheter. Materialet ble finlest linje for linje, med intensjon om å sile ut den relevante teksten, og sortere ut tekstdelene som kunne belyse problemstillingen (Malterud, 2011). Her hadde jeg problemstillingen og forskningsspørsmålene i bakhodet. Alle tekstutdrag som ble ansett som relevante, ble markert med tusj og satt sammen under de aktuelle foreløpige temaene. Enkelte deler av materialet ble tolket som relevante, men innordning til et bestemt tema var utfordrende, da disse tekstutdragene kunne plasseres flere steder. Disse tekstutdragene ble derfor foreløpig plassert under et enkelt tema, med et nummer bak som indikerte de andre temaene de også kunne innordnes under. Ifølge Malterud (2011) er det mulig å kode samme meningsbærende enhet under ulike koder. Om det blir mye dobbeltkoding, kan dette imidlertid tyde på at kodene som er utarbeidet ikke er presise nok, og da kan det være hensiktsmessig å vurdere om noen koder kan slås sammen eller reformuleres.

En ny gjennomgang av materialet viste at enkelte foreløpige temaer inneholdt mye materiale, mens det var sparsomt blant enkelte andre temaer. Noen temaer fremstod også som delvis overlappende. Gjennom videre analysearbeid, som også inkluderte dialog med veileder, ble foreløpige temaer omformulert og sammenslått, slik at jeg til slutt endte opp med tre temaer. Eksempler på dette var temaene «Samarbeid med andre tjenester», og «Samarbeid med ungdommen», som ble slått sammen til «Samarbeid». Temaet «Fleksibilitet og individuell tilpasning» ble også flyttet inn under «Samarbeid». Et tema som omhandlet tålmodighet og å være en støttespiller for ungdommen, ble plassert under temaet «Relasjonen til ungdommen». Et tema jeg opprinnelig hadde kalt «Være en støttespiller som går ved siden av ungdommen» ble forandret til å hete «Bidra til mestring» da en del av datamaterialet kunne innordnes under dette. Noe stoff fra de to andre hovedtemaene ble flyttet til temaet «Bidra til mestring», da det etter min mening kunne innordnes her. Til slutt endte jeg opp med tre hovedtemaer, med tre undergrupper til tema 1 og 3 og to undergrupper tilhørende tema 2.

3.3.2.3 Kondensering

Tredje trinn i analyseprosessen innebar kondensering av materialet. Dette vil si å sortere og trekke ut mening fra kodene innenfor hvert tema (Malterud, 2011). De meningsbærende enhetene innenfor hvert tema ble først sortert under ulike subgrupper innenfor temaet, ut fra en vurdering av hva som hørte sammen som en egen gruppe innenfor hvert enkelt tema. Kodene i hver subgruppe ble så omformulert til et kondensat – et kunstig sitat i jeg-form som inneholdt essensen av hver subgruppe i en mer generell form. Ut fra hver subgruppe ble det trukket ut et «gullsitat» fra en av informantene som – slik jeg så det, best mulig illustrerte det sentrale innenfor hver subgruppe. Et eksempel på dette vises her. Det er fra subgruppen som handlet om å skape en relasjon til de unge:

Så er det jo det med å prøve og skape en relasjon, da. Så tenker jeg at jeg... jeg er jo også den jeg er. Det at jeg viser jeg er på en måte menneskelig jeg og, jeg har jo også mine gode sider og dårlige sider. Uten at man trenger å utlevere hele privatlivet sitt... det trenger man ikke. Men man må nok by en del på seg sjøl.

3.3.2.4 Rekontekstualisering og sammenfatning

Analysens fjerde trinn innebar rekontekstualisering og sammenfatning av funnene. Det ble laget en analytisk tekst til hver subgruppe tilknyttet hvert enkelt hovedtema. Teksten ble omformulert fra jeg-form til tredjeperson. I forbindelse med utarbeiding av den analytiske teksten, og i etterkant av arbeidet med den, ble datamaterialet igjen nøye gjennomgått for å validere, og knytte den analytiske teksten opp mot det intervjuobjektene faktisk sa.

3.4 Forskningsetikk

3.4.1 Generelle etiske vurderinger knyttet til kvalitative intervjuer

Som forsker er jeg forpliktet til å handle i tråd med aktuelt lovverk og forskningsetiske retningslinjer, som beskrevet i Helsinkideklarasjonen (De nasjonale forskningsetiske komiteer, 2014). Etiske utfordringer i intervjuforskningen er ofte knyttet til forhold som oppstår ved utforskning av menneskers erfaringer og opplevelser, og offentliggjøringen av disse. Etikken i forskningsprosjektet er blitt gjennomgått kontinuerlig i prosessen for å sikre en etisk forsvarlig forskning og ivaretagelse av intervjupersonene (Kvale & Brinkmann, 2015).

3.4.2 Personvern og anonymisering

Siden jeg har fått tilgang til personopplysninger om deltakerne, omfattes min studie av Personvernloven (2018) som dreier seg om etisk og forsvarlig ivaretagelse av personvernmessige forhold. Den er derfor meldepliktig til Norsk Senter for Forskningsdata (NSD). Studien ble meldt til NSD i juni 2019, og jeg mottok godkjenning fra NSD 9. juli 2019 (Se vedlegg 3, Meldeskjema til NSD). Da innleveringen på masteroppgaven ble utsatt fra mai 2020 til september 2020, ble det sendt en endringsmelding til NSD i begynnelsen av mai med oppdatering om ny dato for innlevering. Godkjenning for denne endringen ble mottatt 6. mai 2020.

Studien faller utenom Helseforskningsloven (2008), da jeg ikke har forsket på mennesker som mottar behandling eller intervensjon. For å forsikre meg om at jeg ikke ville motta helseopplysninger om personer, minnet jeg deltakerne før intervjuets start om å ikke si noe om dette, og minnet om taushetsplikten. Dette for å forsikre meg ytterligere om at studien ikke faller inn under Helseforskningsloven (2008).

Materialet fra intervjuene ble tatt opp på diktafon, overført til en kryptert minnepenn og videre låst inne. Materialet ble så slettet. Transkripsjonene ble oppbevart på en egen passordbeskyttet datamaskin uten internettilgang. Utskrifter av transkripsjonene ble oppbevart innelåst.

Anonymisering av deltakerne ved offentliggjøring handler om at data som kan identifisere deltakerne ikke blir offentliggjort (Kvale & Brinkmann, 2015). I denne studien har jeg vært bevisst på at eventuelle data som mulig vil kunne identifisere deltakerne vil bli anonymisert ved offentliggjøring. For ytterligere anonymisering er deltakerne konsekvent omtalt som hun eller henne i resultatdelens beskrivelser. Siden utvalget besto av fire kvinner og en mann, valgte jeg å gjøre det på denne måten, slik at informantenes kjønn ikke ble en faktor som kunne skape utfordringer for anonymiseringen.

3.4.3 Informert samtykke

Informert samtykke innebærer å informere deltakerne om formålet med studien og om hovedtrekk ved designet, i tillegg til mulige fordeler og risikoer deltakelse i studien innebærer. Ved bruk av informert samtykke sikrer forskeren seg at deltakelsen er frivillig for intervjupersonene, og opplyser dem om at de har rett til når som helst å trekke seg fra studien (Kvale & Brinkmann, 2015).

I min studie ble informert samtykke sikret gjennom et skriftlig samtykkeskjema som deltakerne måtte lese gjennom og underskrive før oppstart av intervjuene. Dette samtykkeskjemaet inneholdt informasjon om formålet med studien, hva deltakelse innebar, at deltakelsen var frivillig og at samtykket kunne trekkes tilbake. Samtykkeskjemaet inneholdt også informasjon om hva som skulle skje med

datamaterialet som ble samlet inn, hvordan de skulle lagres, anonymiseres og slettes ved prosjektets slutt (Se vedlegg 1, Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjekt). Ingen av deltakerne i min studie trakk tilbake sitt samtykke.

3.4.4 Konsekvenser og nytteverdi

Summen av mulige fordeler og nytteverdi med studien bør alltid vurderes opp mot hvilke konsekvenser deltakelse kan ha for intervjupersonene (Kvale & Brinkmann, 2015). Studiens nytteverdi er økt kunnskap om fagpersoners erfaringer med hva som kan styrke unges deltakelse i videregående opplæring. Dette kan komme tjenesten til gode gjennom å legge til rette for en praksis hvor det arbeides med utgangspunkt i denne kunnskapen. Deltakelse i forskningsintervjuer kan også oppfattes som en positiv berikelse for deltakerne, da det å kunne snakke fritt om sine opplevelser med en interessert tilhører kan oppleves godt (Kvale & Brinkmann, 2015). Konsekvenser for deltakerne ble vurdert til å være akseptable, da intervjuene omhandlet deres erfaringer knyttet til et fenomen de arbeider med, og ikke innebar deling av særskilte kategorier av personopplysninger. Studiens nytteverdi ble av undertegnede vurdert til å være større enn mulige negative konsekvenser for deltakerne, og det ble ansett som etisk forsvarlig å gjennomføre prosjektet.

3.5 Metodologiske refleksjoner

Etiske krav til forskeren omfatter også krav til den vitenskapelige kvaliteten som legges fram. Dette innebærer nøyaktighet og representativitet for forskningsområdet, validitet og transparens i fremgangsmåtene som danner grunnlaget for konklusjonen (Kvale & Brinkmann, 2015). I det følgende redegjøres det for min for forståelse og mine refleksjoner knyttet til studiens validitet og reliabilitet. Jeg har ikke et eget avsnitt om studiens begrensninger, men kritiske refleksjoner rundt metoden synliggjør mulige begrensninger eller svakheter ved studien.

3.5.1 Min forforståelse

Min forforståelse før jeg startet med denne studien, og under planlegging og gjennomføring av den, er preget av egen livserfaring, erfaringer fra arbeidslivet og det faglige og forskningsmessige grunnlaget som dannet utgangspunkt for denne studiens teoretiske referanseramme.

Gjennom mitt arbeid som sykepleier både i kommune- og spesialisthelsetjenesten, i psykisk og somatisk helsevesen, har jeg erfart hvilken betydning relasjonen mellom hjelper og personen som mottar hjelp, kan ha for en persons bedringsprosess og livskvalitet og for et fruktbart samarbeid. Min erfaring tilsier at en god relasjon mellom hjelper og den som søker hjelp, kan være av avgjørende betydning for at en ønsket endring eller utvikling skal inntreffe, og at jobben mot endring gjøres i samarbeid mellom fagpersonen og den som tilbys hjelp. Jeg har også erfart hvilke faktorer og organisatoriske rammebetingelser som vanskeliggjør utvikling av en god relasjon mellom bruker og hjelper. Disse er fremfor alt knyttet til tidspress, stress og krav om effektivitet i helsevesenet i møte med personer som søker hjelp. Dette kan skape utfordringer med tanke på om det blir gitt nok tid til at en hjelpende relasjon kan utvikles.

Likeens har jeg en erfaring med og en forforståelse om at det at hjelperne viser fleksibilitet, og i tillegg tar i betraktning og er lydhøre for ønskene til de som tilbys hjelp, mange ganger blir en forutsetning for i det hele tatt å oppnå en ønsket utvikling og endring. For at dette skal være mulig, er det min erfaring er at hjelperne må jobbe under rammebetingelser som gjør det mulig å være fleksibel, samt utvikler gode samarbeidende relasjoner med brukerne. Dette støttes opp av litteraturen som danner bakgrunnen for min teoretiske referanseramme (Borg & Kristiansen, 2004; Ness et al., 2014; Ness et al., 2017; Sommer et al., 2018).

Min forforståelse innebærer en oppfatning om at unge ønsker å ha noe meningsfullt å drive med, om det er utdanning, arbeid eller andre aktiviteter. Jeg tror ikke at det er en ønskelig situasjon for dem ikke å mestre utdanning eller arbeid, å bli mottakere av uføretrygd eller andre stønader i ung alder. Min oppfatning er at mennesker har behov for noe meningsfullt å bruke tiden sin på. Dette støttes opp i kvalitative intervjuer blant

unge som står utenfor utdanning og arbeid (Anvik & Gustavsen, 2012; Anvik & Waldahl, 2017).

Denne forforståelsen innebærer at jeg før start og gjennom arbeidet med denne studien ikke kan betegnes som helt objektiv og fordomsfri. I en hermeneutisk-fenomenologisk tilnærming er dette heller ikke et mål for forskeren, det blir snarere betegnet som et uopnåelig ideal (Malterud, 2011). Forforståelsen kan imidlertid overdøve kunnskapen fra det empiriske materialet, ved at forskeren har en for snever horisont, eller en manglende evne til å se hva materialet inneholder. Av den grunn blir det vesentlig gjennom datainnsamlings- og analyseprosessen å redegjøre for og å ha et reflektert forhold til egen forforståelse (Malterud, 2011). I forkant av intervjuene reflekterte jeg over min forforståelse og forsøkte å være så nøytral og åpen som mulig i intervjusituasjonene. I arbeidet med analysen var intensjonen min å være åpen for det materialet ga meg. Likevel kan jeg ikke utelukke at min forforståelse knyttet til betydningen av relasjonen mellom fagperson og den som søker hjelp, og betydningen av å være fleksibel og ha nok tid til å bygge en relasjon, ubevisst har lagt føringer på hva jeg har kommet frem til. Mulig kan min forforståelse være noe jeg har brukt konstruktivt i analyseprosessen, ved at den har fungert som en inngangsdør til materialet og blitt satt i spill gjennom informantenes beskrivelser. Jeg har så godt det har latt seg gjøre reflektert over hva min forforståelse innebærer, og har forsøkt å stille meg åpen for at denne kan endres og utfordres i løpet av prosessen med oppgaven.

3.5.2 Betraktninger omkring studiens reliabilitet og validitet

3.5.2.1 *Reliabilitet og transparens*

Reliabilitet eller pålitelighet innenfor en kvalitativ tilnærming, er knyttet til et forskningsprosjekts troverdighet, om hvorvidt forskningen er utført på en tillitvekkende måte. Det handler om at forskeren gjør rede for hvordan dataene er utviklet (Thagaard, 2013). En måte å styrke en studies reliabilitet på er å gjøre forskningsprosessen *transparent*, eller gjennomsiktig, gjennom en redegjørelse av hvordan dataene er utviklet i løpet av forskningsprosessen (Silverman, 2011, ref. i Thagaard, 2013). Dette slik at leseren kan følge prosessen. I de foregående avsnittene i metodekapitlet er

fremgangsmåtene rundt datainnsamlingen og analysen gjort rede for så grundig som mulig, slik at andre kan vurdere prosessen trinn for trinn. I avsnitt 3.2.4 og 3.2.5 beskriver jeg konteksten for gjennomføring av intervjuene og for transkripsjonen, og peker på aspekter som kan ha hatt betydning for utviklingen av data, som det at jeg ikke utførte noe pilotintervju på forhånd, og at jeg av den grunn kan ha gått glipp av noe informasjon fra de jeg intervjuet. En redegjørelse av hva min forforståelse innebærer kommer frem i avsnitt 3.5.1.

3.5.2.2 *Validitet i forskningsprosessen*

En kvalitativ studies *validitet*, eller gyldighet, dreier seg om i hvilken grad en metode undersøker det den er ment å undersøke (Kvale & Brinkmann, 2015). Ifølge Malterud (2011) må forskeren vurdere validiteten av hva studien forteller noe om (intern validitet). For å vurdere en studies interne validitet, bør det stilles spørsmål om begrepene og kartleggingsmetodene som er benyttet, er relevante for å undersøke det fenomenet vi skal se på. Det er problemstillingen som bestemmer hvilken metode som er aktuell å anvende. Spørsmålet om validitet setter krav til konsistens, en synlig rød tråd gjennom studien som skal være en logisk forbindelse mellom problemstilling og teorier og metoder som fører frem til kunnskap.

Når utvalget bestemmes, må det tas hensyn til at dette utvalget kan bidra med materiale til det fenomenet forskeren vil studere. Det bør også overveies i hvilken grad funnene som fremkommer i materialet som utvalget gir, kan gi innsikt i andre sammenhenger enn der de opprinnelig ble hentet fra, knyttet til overførbarhet (Malterud, 2011). Mitt utvalg betegnes som strategisk med tanke på deltakere med egenskaper som kan tenkes å belyse min problemstilling. Det bestod som nevnt av fagpersoner som arbeider med unge som har falt ut av videregående, og som innehar de erfaringene jeg søker å utforske. Det at utvalget bestod av fagpersoner med ulik faglig bakgrunn, anser jeg som en styrke for studiens validitet, da dette kan gi en mulighet til å skaffe ulike erfaringer fra deltakernes forskjellige perspektiver. Kvalitative metoder søker et utvalg som kan bidra med dybde og mangfold i besvarelsene, fremfor representativitet (Thagaard, 2013; Malterud, 2011).

Jeg valgte semistrukturerte intervjuer som metode for datainnsamling. En måte å ta hensyn til validiteten underveis i et intervju, kan være at forskeren sjekker om sin egen oppfatning stemmer gjennom å stille deltakerne spørsmål om hvorvidt han eller hun har en riktig forståelse av det som de har sagt. Dette kan bidra til en felles forståelse av råmaterialet mellom forsker og informant (Drageset & Ellingsen, 2011). I ettertid ser jeg at jeg i større grad kunne ha spurt om dette i løpet av intervjuene. Det kan ikke utelukkes at misforståelser kan ha oppstått som følge av at dette ikke er ivaretatt i tilstrekkelig grad.

Intervjuene ble transkribert av meg selv, som nevnt i avsnitt 3.2.5. Gjennom å transkribere intervjuene selv fikk jeg mulighet til å gjenoppleve samtalene og til å oppklare uklarheter som fremkom ved transkripsjon. Der hvor det var uklarheter, hjalp det meg å huske tilbake på intervjusituasjonen, stemningen i rommet og personens kroppsspråk slik at sammenhengen fremstod klarere for meg. I tillegg hjalp notatene jeg hadde tatt under intervjuet meg med å gi utfyllende informasjon i denne prosessen. Dette vil jeg hevde er med på å styrke studiens validitet.

Resultatene er fremkommet gjennom min lesing og tolkning av materialet. Det har i hovedsak ikke vært andre forskere som har vært involvert i analyseprosessen, men jeg har diskutert funnene og prosessen mye sammen med veileder. Resultatene jeg har kommet frem til, vil til en viss grad være preget av min forforståelse, og at jeg har lest materialet gjennom mine egne briller. Dette er ikke til å unngå, og innenfor en hermeneutisk-fenomenologisk forståelsesramme anses det som umulig å sette ens egen forforståelse til side. Tvert imot anerkjenner fenomenologi at fortolkning med utgangspunkt i vår forforståelse er en forutsetning for forståelse (Merleau-Ponty, 2012).

En hermeneutisk-fenomenologisk tilnærming etterstreber dybde, mangfold og nyanser i sin utforskning av fenomenet, og man er ikke ute etter sannhet i form av bevis eller entydige svar (van Manen, 2014). Kvalitative forskningsmetoder søker å utnytte mangfoldet som materialet representerer, og erkjenner at det finnes flere gyldige versjoner av kunnskapen (Malterud, 2011). Funnene i analysen vil være preget av forskerens bakgrunn og perspektiv. En annen forsker vil muligens kunne lese noe annet ut av materialet. Da kan det være en begrensning at det i hovedsak kun har vært meg

selv som har vært med i forskningsprosessen. I noen grad, men ikke omfattende, er funnene reflektert over med fagfeller som medstudenter, lærere og veileder. Dersom flere hadde vært involvert i sterkere grad i analysen, kunne det ha bidratt til å bringe inn flere perspektiver og nyanser, som i sin tur kunne åpnet opp for flere måter å forstå fenomenet på.

Vurdering av studiens validitet innebærer også en vurdering av den eksterne validiteten, i hvilken grad studiens funn kan overføres ut over den konteksten der studien er gjennomført (Malterud, 2011). Her kan det også stilles spørsmål om relevans – hvordan kan disse resultatene bidra til å opplyse en lignende problemstilling i en annen kontekst? Deltakerne i min studie sier mye som støtter opp under det som er kjent fra tidligere forskning om unge og frafall, om relasjonens betydning i psykisk helsearbeid og hva det bør tas hensyn til i samarbeidet med de unge. Min vurdering er at studiens funn på denne måten kan være relevante i andre sammenhenger enn kun innenfor den konteksten jeg har undersøkt. Validiteten vil også til syvende og sist vurderes av leseren og om det er gjenkjennelig og relevant for dem som jobber i praksisfeltet (van Manen, 2014).

4 Presentasjon av funn

Den kvalitative analysen resulterte i tre hovedtemaer: Bidra til mestring, Relasjonen til ungdommen og Samarbeidet med ungdommen og andre tjenester. Til hovedtema 1 og 3 dannet det seg tre respektive undergrupper, mens hovedtema 2 bestod av to undergrupper.

4.1 Bidra til mestring

Dette temaet handler om hvordan informantene arbeider med å styrke de unges opplevelse av mestring, og betydningen av tålmodighet i dette arbeidet. Det dreier seg også om hvilken betydning praktisk bistand kan ha knyttet til at de unge skal mestre skolegangen.

4.1.1 Mestring og ansvarliggjøring

Betydningen av å gi de unge en mulighet til å oppleve mestring gjennom å gjøre ting selv ble fremhevet av en flere informanter. Det ble påpekt at ansatte i hjelpeapparatet kan være «flinke» til å gjøre ting for personene, fremfor å gi dem en mulighet til å prøve seg på egenhånd og oppleve mestring. Ved å bryte ned alle dørene foran noen man skal hjelpe, er det ikke sikkert at de lærer så mye av det, forklarte en informant. Det å gjøre ting sammen med de unge, fremfor å gjøre ting for de unge, ble vektlagt. Informanten utdypet dette med at denne måten å arbeide på, kan bidra til å styrke personers selvtillit, selvbilde og mestringstro, og sa videre at *«det er jo alltid gøy når en ser at det er noen som får til ting som man tenker at de har et potensiale for (...) å få til»*.

En informant påpekte viktigheten av at de unge må være med på det som blir bestemt, for eksempel gradert skoleløp eller arbeidstrening, og de må gjøre mye av jobben selv. Det ble vist til at enkelte ungdommer har vært i systemer hvor helperne har gjort mye for dem. Dette kunne føre til at de unge blir sittende passive og blir vant til at andre ordner opp. En del av arbeidet til informantene i denne tjenesten innebar å jobbe med de unges forståelse av eget ansvar, og å vise ungdommen at dersom de ønsker en

endring, må de gjøre noe selv. Samtidig ble det påpekt at fagpersonene i den aktuelle tjenesten kunne være en støttespiller for ungdommen i prosessen. Det ble vektlagt at det var mulig for de unge å ringe til eller snakke med dem som jobbet i tjenesten når ting ble vanskelig. En informant sa

Det er jo det som på en måte gir mening i møte med de her...(...) å føle at en jobber på en måte som bevarer nettopp den respekten i en relasjon, samtidig som du ansvarliggjør ungdommene(...). Mange av dem har jo lang erfaring med å bli fortalt, nå skal vi sånn og sånn... og det blir jo en omstilling for dem også.

Et eksempel med en ung gutt ble nevnt for å belyse dette. Vedkommende var på tross av gjentatte forsøk, ikke i skole eller arbeid. Mange rundt den unge gutten ønsket at han skulle gå på skole, men han slet med manglende motivasjon og konsentrasjon. Arbeidet hadde i dette tilfellet bestått mye av samtaler med instansene rundt ham, og veiledning av familien hans. Mange rundt gutten hadde gjort mye for ham, noe som hadde resultert i passivitet fra guttens side, og en forventning om at andre skulle ordne opp. Gjennom veiledning av omgivelsene, i tillegg til samtaler med vedkommende om å bli selvstendig og ta ansvar, hadde dette etter lang tid ført til at han hadde skaffet seg en ordinær jobb på egenhånd, som han fungerte og trivdes i.

I likhet med andre tjenester har denne tjenesten en avgrenset tid knyttet til unge mennesker innenfor en bestemt aldersgruppe. Det ble påpekt at det ikke er ønskelig hverken for familien, for ungdommen selv eller for tjenesten at ungdommen blir værende i systemet og motta hjelp over mange år. Dette kan lett bli resultatet dersom fagpersonene hele tiden gjør ting for ungdommen, istedenfor å bistå dem med å lære seg å gjøre ting selv.

4.1.2 Tålmodighet og trygghet

Knyttet opp mot mestring og ansvarliggjøring av de unge ble det samtidig påpekt at det ikke kan forventes av de unge at de skal mestre veldig mye dersom de har mye de strever med. En informant beskrev: «Det er ikke sånn at jeg kan drysse tryllestøv på dem jeg er i

kontakt med, og så ordner det seg». Tålmodighet ble av flere informanter fremhevet som en viktig faktor i arbeidet med de unge. Dette ble utdypet med at enkelte av ungdommene hadde psykiske utfordringer, blant annet angst, som medførte at det å møte opp til avtaler kunne bli krevende. En fagperson forklarte at denne tjenesten ikke fungerte slik at de unge automatisk ble skrevet ut hvis de gjentatte ganger unnlot å møte. De unge ønsket hjelp, men utfordringen bestod i at det å møte opp var skummelt. En informant beskrev:

Men så vil de egentlig ha hjelp. Men så er det så vanskelig. Så er det å kunne stå i det over tid, da, å vise at vi er her for dere. Selv om du ikke kommer, så gir vi deg ikke opp. Så vi på en måte står her, og lar dem få lov til å kjenne litt på det, at «nei, dem blir ikke borte, nei... nå har jeg sagt nei fire, fem ganger, liksom, ennå så er dem her. Så kanskje jeg kan tørre å reise dit, nå».

Informantenes arbeid kunne involvere mye jobb knyttet til utfordringene rundt de unges psykiske helse. En informant påpekte at hvis unge strevde psykisk, kunne dette gi en større risiko for å droppe ut av skolen. Informantene fortalte at en grunn til at mange ungdommer hadde utfordringer med oppmøte, dreide seg om at en del av dem slet med psykiske helseutfordringer, som blant annet angst. Dette førte til at de gruet seg til mye. Som en av informantene sa, *«hvis du hele tida blir utfordra på det som du syns er skummelt, så kan man jo føle at de noen ganger lar være, da».* Mange ungdommer ble beskrevet som sårbare på grunn av tidligere opplevelser med etater og voksenpersoner. En viktig del av arbeidet til denne tjenesten kunne da bestå i å trygge ungdommene psykisk, og å drive med psykoedukasjon til de ungdommene som ønsket dette. Arbeidet kunne innebære å snakke med ungdommer om vanlige følelser og om hvordan tanker og følelser kan påvirke hverdagen.

Noen av ungdommene som oppsøkte tjenesten, kom med ganske alvorlige historier, som informantene måtte ta seg av. Dette kunne innebære at arbeidet med de unge ble annerledes enn hva som opprinnelig var tenkt, og at andre instanser måtte kobles inn. Informantene nevnte at de ønsket at ungdommene skulle føle seg trygge hos denne tjenesten. Flere nevnte betydningen av å være trygge voksenpersoner for de unge: *«Noen*

trenger noen sånne trygge personer... det gjelder bare å ha en person i livet ditt som kan være en trygg person. Som kan gjøre veldig mye for deg».

4.1.3 God hjelp i praktisk bistand

Flere av informantene nevnte betydningen av praktisk bistand, knyttet til at ungdommene kunne mestre dagliglivet sitt – det kunne være mye god hjelp i konkrete, praktiske gjøremål. Dette ble av en informant utdypet med at dersom ungdommene strevde veldig på et livsområde, kunne det ta mye fokus vekk fra skolegangen, og da ble det vesentlig å ta tak i dette, for at det skulle være mulig å fungere på skolen. Dette kunne dreie seg om bistand til praktiske ting, som å lære de unge å lage mat, bistå med og å lære dem husarbeid og rydde opp i økonomien. Enkelte ganger måtte informantene begynne med å bistå med å dekke grunnleggende behov, slik som å sørge for at de unge fikk nok og riktig mat, for at de i det hele tatt skulle fungere. Fysisk aktivitet og trening kunne også være et innsatsområde. Flere informanter pekte på sammenhengen mellom fysisk og psykisk helse, og betydningen av å jobbe helhetlig med de unge. I tilfeller hvor ungdommene gruet seg for å møte opp på skolen og slet med å komme seg opp om morgenen og av gårde til skolen, kunne det være at informantene måtte iverksette noen tiltak. Her nevnte en av informantene et konkret eksempel med en gutt vedkommende fulgte opp, hvor det var gjort en avtale om å ringe hver morgen for å høre om han var våken. Hvis vedkommende ikke fikk svar, reiste hun hjem til gutten, vekket ham og fikk ham av gårde.

Noen av informantene fortalte at de hadde bistått ungdommene i møter hos ulike instanser som for eksempel NAV, enten i form av å være med på møtene som en støtte, hjelpe ungdommene med å forstå hva som ble sagt og hva man ble enige om, eller bistå i forberedelsene til møtene, så de unge kunne klare det alene. Sammen med ungdommene kunne de trene på å møte det som var vanskelig, både praktisk og gjennom samtaler. En informant beskrev arbeidet knyttet til praktisk bistand som en måte å bli kjent med ungdommene på, og lære hvordan de kunne nås. I denne sammenhengen påpekte informantene viktigheten av hele tiden å lytte til ungdommene og høre om det som ble gjort, var greit for dem. Viktigheten av at de unge var med på det som ble

besluttet, ble nevnt som vesentlig. Eksemplene som nevnes i disse avsnittene viser hvilken betydning praktisk bistand kan ha. Det å få orden på grunnleggende ting i hverdagslivet kan være en forutsetning for å mestre skole- eller arbeidslivet.

4.2 Relasjonen til de unge

Dette temaet omhandler informantenes beskrivelser av relasjonen med de unge, og hvordan de går fram for å skape en god relasjon.

4.2.1 Være en støttespiller som går ved siden av ungdommen

Nesten samtlige informanter beskrev at de ønsket å gå ved siden av ungdommen i arbeidet sitt, fremfor å gå bak å dytte, eller å gå foran å dra. De ønsket å være en støttespiller ved siden av de unge, i stedet for å innta en ekspertrolle. Flere informanter påpekte riktignok at det til tider kunne være nødvendig å «dra og dytte litt», men i hovedsak jobbet de mest ved siden av ungdommen, og gjorde ting sammen med de unge. En informant sa *«enkelte kan nok oppleve å ønske at vi skal gjøre mer enn vi gjør, fordi vi er opptatt av å gå med ungdommen. Vi må dra dem litt, og av og til dytte»*.

Informantene fortalte at de i arbeidet med ungdommen la hovedvekt på å gå i ungdommens tempo, at det var de unge som bestemte hvor fort man skulle gå frem. En informant beskrev: *«Jeg prøver å jobbe trinnvis med ungdommen. Hva kan vi gjøre i morgen for å ta et lite skritt nærmere målet. Vi må starte smått, og få til en endring, så ser man at det er vel anvendt tid»*.

En informant beskriver et eksempel med en ung gutt for å belyse dette. Gutten ble oppfattet som deprimert og hadde isolert seg på rommet sitt et halvt års tid. Da foreldrene fikk ham inn til tjenesten, ble han informert om at det eneste som ble forventet av ham, var at han kunne si noe om hva han hadde lyst til å gjøre. Deretter kunne vedkommende i tjenesten prøve å hjelpe. Gutten ytret ønske om å gå tur, men gjorde det klart at han ikke orket å prate. Han begynte å gå tur sammen med vedkommende informant, og under den tredje turen spurte informanten om hun kunne

fortelle litt om seg selv og livet sitt. Etter en stund begynte også gutten å prate. Informanten beskrev at dette var begynnelsen. Nå hadde han begynt å åpne seg mer, og de hadde fått en god relasjon. Vedkommende mente at nøkkelen til å oppnå denne åpenheten i relasjonen, lå i å gå etter guttens tempo, å være tålmodig og å tilpasse seg etter dagsformen hans.

4.2.2 Å skape en god relasjon til de unge

Relasjonsbygging i møtet med ungdommen ble av flere informanter beskrevet som vesentlig for å få til et godt samarbeid. Ifølge en informant dreide starten på samarbeidet med de unge seg om å få en relasjon med ungdommen. Alt bunnet i at man fikk kontakt, og hvordan dette skjedde. Informanten fortalte videre:

Ungdom i den alderen gjennomskuer fort om den voksne er interessert i å møte dem eller ikke. Jeg må være genuint interessert i å være støtte for dem som kommer. Det er viktig at de føler seg velkomne, og får følelsen av at jeg er her for dem.

Vedkommende fremhevet betydningen av å brenne for det man gjør i dette arbeidet, og viktigheten av hele tiden å tenke på hvordan man kunne hjelpe den ungdommen man hadde foran seg på en best mulig måte. For å skape en god relasjon, måtte vedkommende lytte til de unge. Det var vesentlig at de unge følte seg velkomne, at de følte seg sett, hørt og ivaretatt. Dette ble utdypet med

Relasjonsbygging er noe av det viktigste, tenker jeg... Fordi at du kan godt sitte i samme rom, og du kan ha en ungdom som kan si mye, men så lenge den ungdommen ikke føler seg sett og hørt, eller føler seg ivaretatt, så vil du ikke klare å skape den relasjonen som trengs for å få den tilliten (ungdommens tillit, min kommentar).

I beskrivelsene av hvordan informantene gikk frem for å skape en god relasjon, ble det nevnt ulike aspekter. Helt konkret kunne dette dreie seg om å snakke alminnelig med de unge for å bli kjent, ta med ungdommen inn på kaffe eller te, fortelle litt om seg selv og

be de unge fortelle litt om seg og hvorfor de hadde tatt kontakt. Etter hvert kunne samtalen dreie inn på de unges ressurser, om hva de likte å holde på med og hva de strevde med. Det ble nevnt at en viktig del av relasjonsbyggingen dreide seg om å sjekke ut med ungdommen hva det faktisk var de trengte hjelp til. Det kunne forekomme at de unge fortalte en annen historie enn hva foreldrene eller andre i hjelpeapparatet gjorde. Så fortalte informantene at da handlet det om å bygge videre derfra, stille ungdommen litt åpne spørsmål, og ikke bli sjokkert over hva man fikk høre (dette kunne for eksempel dreie seg om rusmiddelbruk), men heller være undersøkende og ikke-dømmende, og vise at her kunne alt snakkes om. I tilknytning til dette ble betydningen av å gjøre seg fortjent til de unges tillit trukket frem: *«Du kan ikke forvente at noen stoler på deg og tenker at du vil dem vel bare fordi du jobber i hjelpeapparatet, ikke sant. Du må vise at du virkelig ønsker å bistå dem, da».*

En informant påpekte at det å skape en god relasjon handlet om å møte mennesker med respekt, å være to likeverdige. Selv om ungdommen kom til vedkommende for å få hjelp, fremhevet informanten at hun ikke kunne sitte og fortelle hva ungdommen skulle gjøre for å få det bra i livet. Det hadde vedkommende ikke fasiten på. Ifølge informanten dreide det seg om å finne løsninger i fellesskap, som to likeverdige parter.

Betydningen av tilgjengelighet ble fremhevet av en annen informant, dette begrunnet vedkommende med at det ikke var mulig å få en relasjon til de unge hvis man ikke fikk møtt dem. Hun utdypet dette med at ungdom ofte ønsker hjelp der og da, når de har behov for det. Dette kunne gjerne være utenfor ordinære arbeidstider. Vedkommende løste dette med å be de unge sende en melding, slik at den meldingen var det første hun så når hun kom på jobb, og da kunne det tas tak så fort som mulig.

En del av relasjonsbyggingen kunne dreie seg om å gi av seg selv:

Så er det jo det med å prøve og skape en relasjon, da. Så tenker jeg at jeg... jeg er jo også den jeg er. Det at jeg viser at jeg er på en måte menneskelig jeg og, jeg har jo også mine gode sider og dårlige sider. Uten at man trenger å utlevere hele privatlivet sitt... det trenger man ikke. Men man må nok by en del på seg sjøl.

Vedkommende nevnte viktigheten av å vise de unge at ingen er perfekte. Alle har sine utfordringer, men noen har større utfordringer enn andre.

En av informantene kom med en kritisk refleksjon omkring egen rolle som fagperson i møte med ungdommen. Hun nevnte at tjenesten har hjulpet mange, men at det var noen de ikke hadde klart å hjelpe. I tilfeller hvor tjenesten ikke hadde nådd fram til enkelte ungdommer og lykkes med å skape en god relasjon til dem, ble det stilt spørsmålstegn ved om dette også kunne ha med fagpersonene å gjøre: *«Så jeg kan ikke si at vi (ikke) har gjort... kunne gjort en bedre jobb med noen. Fordi at de som vi mister kontakten med, det kan også ha med oss å gjøre».*

4.3 Samarbeidet med ungdommen og andre tjenester

Samarbeid både med de unge og med andre tjenester ble beskrevet som en vesentlig del av denne tjenestens arbeid. Dette temaet omhandler informantenes beskrivelser av hva som kjennetegner et fungerende samarbeid med de unge og med andre tjenester. Det tar også for seg erfaringer med hva som kan være utfordrende for å få til et godt samarbeid, og betydningen av fleksibilitet i samarbeidet med de unge.

4.3.1 Hva som fremmer samarbeid mellom fagpersoner, ungdom og andre tjenester

I beskrivelsene av når samarbeidet fungerte, både med de unge og med andre tjenester, var det visse fellestrekk. Først og fremst ble det nevnt at samarbeid kunne fungere dersom alle parter *ønsket å samarbeide*. Ungdommene måtte ønske dette selv, og sammen måtte man bli enige om visse mål. I tillegg måtte de unge også ønske et samarbeid med de ulike etatene. Inntrykket til flere informanter var at de aller fleste, både de unge og andre tjenester, *ønsket et samarbeid*. En informant påpekte: *«Samarbeid gjør seg ikke selv, uten at vi legger energi i det».* En annen informant viste til at det hos enkelte tjenester var lettere å komme gjennom enn andre. Dette innebar at man iblant måtte *«henge litt på»*, og være litt masete der hvor det var mer utfordrende

å få tilbakemelding og kontakt. Rent konkret kunne dette dreie seg om å ringe flere ganger, og å legge igjen en beskjed og si at en faktisk hadde ringt, gi nummeret så fagpersonen kunne kontaktes tilbake.

For at samarbeid skulle fungere, måtte det *settes av tid* til det. Informantene viste til at alle tjenester har tidspress, og en del av ungdommene de møtte, kunne kreve en del tid. For å få til gode møter og kunne avklare ting slik at det ble best mulig for den ungdommen det gjaldt, var det viktig å ha tid og mulighet til å kunne møtes ofte nok. Flere informanter påpekte også nyttiligheten av at de kjente ungdommen litt bedre enn samarbeidspartnerne, og at de i møte med dem hadde mer informasjon om hvorfor det var utfordrende for ungdommen å møte.

Det å *kjenne hverandre* ble av flere informanter beskrevet som vesentlig for å få til et godt samarbeid. Dette ble begrunnet med at det var mye lettere å ta kontakt dersom man hadde en relasjon til dem som jobbet i andre tjenester. Her ble spesielt samarbeidet med NAV trukket frem som vellykket, noe som ble forklart med at det på ledernivå i begge tjenestene var fokus på et godt samarbeid og å bli kjent med hverandre, for eksempel gjennom felles lunsjer. En informant beskrev at lederen til NAV trakk frem arbeidet til denne tjenesten i rapporter og lignende. I tillegg ble det snakket om arbeidet til denne aktuelle tjenesten i møte med andre tjenester, det ble løftet frem for å holde fast i samarbeidet. En informant beskrev: *«Vi må alle jobbe for å ha et godt samarbeid rundt hver enkelt ungdom, og med hverandre, og med samarbeidende tjenester. Vi må liksom snakke høyt om at vi vil hverandre vel»*.

Rolleavklaring og forventningsavklaring ble beskrevet som viktig for samarbeidet. Dette gjaldt både i samarbeidet med ungdommen og med andre tjenester. En informant beskrev tjenesten de arbeidet i som «navet» i samarbeidet, og at de hadde en type koordinatorrolle overfor ungdommen og andre tjenester. Av den grunn ble det vesentlig å få avklaring rundt hvem som gjorde hva, med tanke på ulike funksjoner. Dette kunne forhindre at ungdommen slapp å snakke om det samme mange ulike steder, og at det ikke oppstod misforståelser, men at man samarbeidet til det beste for ungdommen. En

informant nevnte at «*hvis man møtes regelmessig med de man skal gjøre et samarbeid med, så er det jo mulig å oppklare noe, da*».

En informant nevnte betydningen av *dialog* i samarbeidet med ungdommen, for å undersøke om de var fornøyde. Vedkommende nevnte også en ordning tjenesten hadde, som innebar en mulighet for ungdommen til å bytte kontaktperson dersom kjemien ikke var til stede. Dette ble beskrevet som en styrke som ungdommen syntes var veldig OK, «*for ofte så kutter de heller ut å få hjelp, enn å si at de heller kunne tenke seg en mann som hjalp seg*». Det å ha ungdommens tillit ble beskrevet som en viktig bestanddel i et fungerende samarbeid. En informant påpekte: «*Jeg snakker aldri med noen uten at jeg har snakket med dem (ungdommen, min kommentar) først.(...) Deres tillit, det er noe av det viktigste*».

4.3.2 Faktorer som kan være hemmende for samarbeidet

Når det gjaldt faktorer som kunne skape utfordringer i samarbeidet med de unge, ble *manglende oppmøte* fra ungdommens side nevnt av flere. De beskrev at det kunne bli en del møter hvor den aktuelle ungdommen ikke møtte opp, noe som kunne skyldes at det hadde dukket opp ting i ungdommens liv som gjorde det vanskelig å møte. I tillegg strevde enkelte av ungdommene som mottok hjelp fra denne tjenesten med angstproblematikk (som nevnt i avsnitt 4.1.2), som kunne gjøre det utfordrende å møte opp. Manglende oppmøte skapte utfordringer for kontinuiteten i samarbeidet. En annen utfordring i samarbeidet med ungdommen kunne dreie seg om at ungdommen selv *ikke ønsket et samarbeid*, men mange andre personer og instanser ønsket dette på vegne av ungdommen. I tilknytning til dette ble det også pekt på at dersom personer i denne tjenesten ville for mye på vegne av ungdommen, kunne samarbeidet stoppe opp. Dette ble utdypet med at det for noen av ungdommene, spesielt de yngste, kunne det være en utfordring å ta inn over seg at de trengte hjelp fra noen. De kunne være «voksenleie» og ha dårlige erfaringer med etater og voksenpersoner. For de eldste ungdommene kunne det være litt lettere å innse at de hadde behov for hjelp, ifølge noen av informantene.

Utfordringer knyttet til samarbeidet med andre tjenester kunne dreie seg om at enkelte tjenester hadde en *høy grad av utskiftning* blant de ansatte. Dette kunne innebære at ungdommen fikk nye kontakter oftere, noe som kunne gå utover kontinuiteten og oppfølgingen av ungdommen og kontakten med de ansatte i denne tjenesten. Høy grad av utskiftning kunne innebære utfordringer relatert til nyansatte og vikarer som ikke hadde fått en forståelse av hva arbeidet til informantene i tjenesten innebar. En informant fortalte at når de som jobbet i tjenesten, kunne kjenne på utfordringer knyttet til å forholde seg til stadig nye saksbehandlere, var det ikke vanskelig å forstå at ungdommer og foreldre kunne bli oppgitte. Dette kunne bli veldig sårbart for samarbeidet.

En annen utfordring i samarbeidet var knyttet til at det kunne oppstå *misforståelser*. Dette kunne dreie seg om at ansatte i ulike tjenester kunne gjøre feil i saksbehandlingen på grunn av for eksempel dagsformen, men det kunne også handle om manglende rolleavklaring i samarbeidet med andre tjenester, og manglende forståelse av hva arbeidet til den aktuelle tjenesten gikk ut på. En av informantene påpekte at det kunne bli nødvendig å snakke litt sammen iblant, for å «rydde opp».

I tillegg ble det pekt på at noen tjenester hadde et høyere arbeidspress enn andre, og det kunne være begrensninger knyttet til hva hver etat hadde mulighet til å bistå med. Det kunne forekomme at de samarbeidende tjenestene ikke hadde noen relasjon til ungdommen, og heller ikke alltid arbeidet innenfor rammer som ga dem mulighet til å være fleksible og bruke tid på å etablere gode relasjoner til de unge. En informant påpekte at dette kunne være en styrke i tjenesten vedkommende arbeidet i, siden de gjerne hadde jobbet lenge med relasjonen til de unge. Dette kunne bidra til at de kunne komme med viktige tilleggsopplysninger i møte med andre tjenester.

4.3.3 Flexibilitet i samarbeidet med ungdommen

Flexibiliteten ble av en informant beskrevet som denne tjenestens metodikk. Informantene gjorde mye forskjellig, alt ut fra hvem de snakket med og hva ungdommen ønsket. Det å møte de unge på en litt annen måte enn de er vant med fra før, ble

oppfattet som en styrke i denne tjenesten. De ansatte kunne møte ungdommene på ulike arenaer. Dersom det var vanskelig for de unge å møte opp i tjenestens lokaler, kunne informantene komme hjem til dem, eller møte dem sammen med andre som de var trygge på. En informant beskrev at hun kunne begynne samarbeidet med å være på tilbudssiden overfor ungdommen, være noe tilgjengelig utenfor arbeidstid og være raus på tid. Etter hvert som dette ga resultater, kunne vedkommende «stramme inn litt», slik at hjelpen ble mer tilpasset offentlige kontorers åpningstider og slik samfunnet er innrettet. En annen fortalte at hun prøvde å se om det fantes andre måter å løse det på for de som strevde, om det for eksempel var mulig med et femti prosent skoleløp.

Blant de unge som oppsøkte tjenesten, var det en stor variasjon knyttet til hvor mye hjelp de trengte. Hva som ble gjort var avhengig av hva ungdommen ønsket selv, og for å komme frem til den beste løsningen måtte fagpersonene gå i dialog med de unge. En informant påpekte: «*Det handler om å motivere dem (ungdommen, min kommentar) og se dem for dem de er*». Mange ungdommer som kom til tjenesten var blitt fortalt gjentatte ganger hva de måtte og ikke måtte gjøre, og som en annen informant sa: «*Så er det jo lov å snu på den flisa, og prøve å jobbe litt med hva er det (...) du egentlig ønsker sjøl. Hva er det du ønsker å få til. Hva drømmer du om*». Vedkommende utdypet dette med at dersom man ønsker å få til en endring, så må ønsket komme fra den som endringen skal gjelde for. Hvis ikke ungdommen ønsker det selv, kan det være at han eller hun gjør det som er forventet en periode. Når ting ser bra ut og hjelpeinstansene trekker seg ut, kan det være at man faller tilbake til den tidligere atferden.

5 Diskusjon

I dette kapitlet vil jeg diskutere studiens funn i lys av aktuelle teoretiske perspektiver som recoveryorienterte og samarbeidsorienterte praksiser og hvordan studiens funn kan utfordre en praksis som i stor grad er orientert mot målstyring og effektivitet. Diskusjonen vil også belyse utfordringer i samarbeidet med andre instanser. Jeg vil også diskutere studiens funn opp mot forskning om betydningen av relasjonen mellom fagperson og den som tilbys hjelp innenfor psykisk helsearbeid. I tillegg vil jeg diskutere begrepet ansvarliggjøring knyttet til unge mennesker med utfordringer som vanskeliggjør deltakelse i videregående skole.

5.1 Recoveryorientering av tjenestene og fokus på hverdagslivets betydning

Hvordan kan man innrette en tjeneste som på best mulig måte hjelper unge som strever med komplekse utfordringer knyttet til psykiske helseproblemer og manglende deltakelse i videregående skole? Mine funn fra intervjuer med fagpersoner tyder på at det som viser seg å være hjelpsomt når det dreier seg om å hjelpe ungdommene det gjelder, er praksiser som innebærer at fagpersonene er tålmodige og fleksible og tilpasser hjelpen individuelt til hver enkelt person. Dette samsvarer med forskning som har undersøkt hva de som tilbys hjelp opplever som hjelpsomt (Ness et al., 2014; Ness et al., 2017; Sommer et al., 2018). I lys av denne studiens funn og tidligere forskning om virksom hjelp, vil jeg hevde at denne måten å arbeide på har bedre forutsetninger innenfor en recoveryorientert og samarbeidsorientert tilnærming, med fokus på hva personen selv opplever som hjelpsomt for sin bedringsprosess (Karlsson & Borg, 2017). Denne tilnærmingen innebærer også en forståelse av hverdagslivets betydning og hvilken viktig rolle deltakelse på ulike sosiale arenaer som skole og arbeid har for en persons psykiske helse (Sommer et al., 2018; Anvik & Gustavsen, 2012).

Recovery, som favner hele personens liv, handler også om hvordan personer jobber for å skape seg et bedre hverdagsliv her og nå. Sommer (2019) peker i sin doktoravhandling på at når det gjelder støtte til unge mennesker med psykiske helseproblemer, må praksis

rettes tettere opp mot livet de lever i hverdagen, hvor det tas hensyn til de materielle og sosiale kontekstene i disse livene. Dette er i tråd med et sosialt recovery-perspektiv (Karlsson & Borg, 2017; Tew et al., 2011), hvor fokus ligger på personers hverdagsliv og den sosiale konteksten en befinner seg i. Personer kan mestre sine utfordringer innenfor konteksten av hverdagslivet, fremfor å sette livet på vent til symptomene eller utfordringene har forsvunnet eller blitt redusert. Unge som har falt utenfor, beskriver at livet er satt på vent på grunn av manglende deltakelse i skole eller arbeidsliv (Anvik & Gustavsen, 2012). De beskriver at de på et vis venter på at dagen skal bli ferdig, siden de ikke har noe meningsfullt å gå til, samtidig som de føler at livet går forbi dem. I tråd med dette nevner flere av informantene i min studie betydningen av å ta utgangspunkt i de unges hverdagsliv, og å arbeide for at de kan mestre hverdagen. Spesifikt nevnes betydningen av bistand til praktiske gjøremål, som å lære de unge å lage mat, rydde opp i økonomien og lignende. Dette utdypes med at dersom en ungdom strever veldig på et livsområde, kan det ta mye fokus vekk fra skolegangen. For at det skal bli mulig å fungere på skolen, er det derfor vesentlig å ta tak i dette. Informantene i min studie peker på at det å ta utgangspunkt i de unges hverdagsliv og arbeide med at de får orden på grunnleggende ting i tilværelsen sin, kan være en forutsetning for at de skal mestre skolegang eller arbeid. Dette bekrefter og utdyper tidligere forskning.

Per i dag er det ikke lovfestede tjenester til unge der man har hele personens hverdagsliv i fokus. Ansvarsområdene for deler av de unges liv er fordelt på ulike tjenester og instanser. Hver instans måles ut fra målbare resultater, for eksempel at en klient på NAV er i en form for tiltak, eller at en pasient på et DPS er ferdig utredet og ferdig behandlet. Dette vanskeliggjør et fokus på hverdagslivets kompleksitet. En slik tjeneste som jeg har intervjuet, eller lignende tjenester, er kanskje noe alle unge i utsatte posisjoner burde hatt tilgang til? Det er i alle fall et problem at ansvarsområdene er så fragmenterte (Anvik & Waldahl, 2017).

5.1.1 Organisatoriske og strukturelle utfordringer for recoveryorientering

Å arbeide recoveryorientert, ta utgangspunkt i den enkeltes hverdagsliv, sosiale kontekst, og lytte til personens ønsker og behov, kan innebære at fagpersoner tenker utenfor

boksen og våger å prøve noe nytt, tilpasset den enkelte (Topor & Denhov, 2015). Det kan argumenteres for at en slik måte å arbeide på kan komme i konflikt med en organisering av helse- og sosialtjenestene som i økende grad er bygd opp rundt standardiserte behandlingsmetoder og forhåndsbestemte planer og prosedyrer. Helse- og sosialtjenesten er i likhet med andre offentlige tjenester underlagt bestemte budsjetter og økonomiske rammer som setter krav til effektivitet og «resultater». New Public Management (NPM) betegner en organisering av tjenestene som siden 1980-tallet har hatt som mål å effektivisere offentlig sektor, med bruk av styringsprinsipper fra privat sektor. Fokus ligger på et økt krav til effektivisering og sentralisert økonomistyring, hvor målet er å redusere de offentlige kostnadene til helse og velferdstjenester (Karlsson & Borg, 2017). Helse- og sosialtjenestene i velferdsstaten er oppdelt i avgrensede hjelpetjenester, som arbeider innenfor hvert sitt område, og ikke alltid snakker godt sammen (Anvik & Waldahl, 2017). Jeg vil hevde at en slik organisering av tjenestene og et fokus på effektivitet, økonomistyring og standardiserte metoder ikke nødvendigvis er det beste for å hjelpe unge med komplekse og sammensatte utfordringer med behov for hjelp fra ulike tjenester. Dette påpekes også i ulike studier (Anvik & Waldahl, 2017; Bunting & Moshuus, 2017; Sommer, 2019).

Sommer (2019) peker på at et for sterkt fokus på NPM og standardisering kan innebære en fare for det tas beslutninger som ikke tar utgangspunkt i den unge personens liv og kontekst. Hun hevder at dette er spesielt bekymringsfullt når det dreier seg om unge mennesker som strever med psykiske helseproblemer og deltakelse i skole eller arbeid. Det er mulig dette kan føre til ytterligere opplevelser av nederlag og skuffelse, og en bekreftelse av følelsen av ikke å møte samfunnsmessige forventninger. Dette er en bekymring jeg stiller meg bak, og funn fra min studie peker også på dette. Informantene i min studie vektlegger at en del av de unge som tjenesten hjelper, sliter med psykiske helseutfordringer som kan gjøre det utfordrende å møte opp til avtaler med tjenester og fagpersoner. Det påpekes at disse ungdommene egentlig vil ha hjelp, men så kan det være veldig vanskelig å gjennomføre det som forventes i praksis. Funn fra min studie viser til betydningen av at fagpersonene er tålmodige og ikke gir opp de unge. Det legges også vekt på at de unge må inkluderes når det tas beslutninger som dreier seg om dem. For å komme frem til den beste løsningen må fagpersoner gå i dialog med de unge, og de må

være med på det som blir bestemt. Dette blir utdypet med at dersom det blir bestemt noe som den unge ikke ønsker selv, så kan det være at vedkommende gjør det som blir forventet for en periode mens han eller hun blir fulgt opp. Når ting ser bra ut og hjelpeapparatet trekker seg tilbake, kan det være at ungdommen faller tilbake til den tidligere atferden.

Sommer (2019) hevder i sin doktoravhandling at opplevelsen av støtte blant personer som søker hjelp, er en personlig og subjektiv opplevelse. Fagpersonene og hjelpetjenestene må ta utgangspunkt i personens livserfaring og sosiale kontekst, fremfor å fokusere på resultater og standardiserte modeller. Hun uttrykker en bekymring over at en slik sterk tro på standardiserte metoder og evidensbaserte behandlinger kan villedde fagpersoner til å tro at de vet hva støtte er. Det uttrykkes også bekymring over at en slik praksis kan ekskludere dem som ikke profitterer på standardiserte opplegg, ved at de som ikke responderer som forventet på et behandlingsopplegg, kan bli stemplet som «ikke motiverte» eller «ikke tilgjengelig for behandling og støtte» (Sundet, 2004, ref. i Sommer, 2019). Hennes studie vektlegger et behov for å kunne gå noen omveier rundt den fastsatte behandlingsplanen, for å fokusere på personers egne erfaringer, og å prøve å forstå hva støtte betyr for dem. Dette støttes opp av funn i min studie, hvor informantene beskriver at de tar utgangspunkt i den enkelte ungdom, og fokuserer på å finne løsninger i fellesskap for å jobbe med de utfordringene ungdommen strever med, slik at vedkommende skal bli i stand til å mestre skole eller arbeidsliv. Informantene jeg har intervjuet, legger vekt på individuell tilpasning i samarbeidet med hver enkelt ungdom. De beskriver viktigheten av å lytte til hva de unge sier, hva deres ønsker og behov er, og begynne å arbeide derfra. De beskriver at de ønsker å være støttespillere som går ved siden av ungdommen. En informant påpekte at de ikke har noen forhåndsbestemt metode de jobber etter, men at det heller er fleksibiliteten som er denne tjenestens metodikk – hva det jobbes med kan variere i hvert enkelt tilfelle, ut fra ungdommens ønsker og behov. Dette er i tråd med forskning om hva unge opplever som støttende (Sommer et al., 2018; Ness et al., 2017). Funn fra min studie bekrefter dermed annen forskning på dette feltet.

Samtidig er det nødvendig med visse rammer i de offentlige tjenestene. De offentlige budsjettene har begrensede midler, og for å kunne hjelpe dem som trenger det, og at flest mulig skal kunne få hjelp, må det prioriteres og settes visse grenser. Flere offentlige velferdstjenester, deriblant denne aktuelle tjenesten, har slik en av informantene i min studie påpeker, en tilmålt tid for hjelp og bistand. Det er ikke ønskelig at personer blir værende i systemer og motta hjelp over lang tid. Det ønskelige er at de unge mestrer hverdagen og deltar i samfunnet gjennom utdanning og arbeid. Derfor kan det være nødvendig å utfordre de unge litt, jobbe for at de blir selvstendige og opplever mestring, fremfor at de blir værende i et system og motta hjelp. Sommer og Sævi (2018) viser til at et «vennlig dytt» av en hjelper som bryr seg og engasjerer seg, kan være til støtte for å komme i bevegelse ut av fastlåste posisjoner.

Et annet aspekt er at dersom det ikke er noen bestemte rammer for hva som skal gjøres, kan det være utfordrende å vurdere både omfanget og kvaliteten på den hjelpen som blir gitt. En viss form for standardisering er kanskje nødvendig. Etter min vurdering trenger imidlertid ikke en viss grad av standardisering i tjenestene å innebære at man som fagperson stoler blindt på forhåndsbestemte planer og prosedyrer. Jeg vil imidlertid hevde at det også er viktig å være åpen for at den man samarbeider med, kan ha andre behov. Dette innebærer at det er rom for fleksibilitet også innenfor standardiserte tiltak og tjenester.

Spørsmålet blir hvordan man kan arbeide recoveryorientert innenfor de rammene som tjenestene er underlagt i dag. Det kan også være sånn at min og andres forskning (Sommer, 2019; Ness et al., 2014) utfordrer disse rammene. Funn fra min studie tyder på at det er mulig å arbeide for at de unge skal bli selvstendige, samtidig som man ivaretar de unge og tar hensyn til deres ønsker og behov innenfor en fleksibel tilnærming. Jeg vil hevde at dette krever en bevissthet både fra fagpersoner og ledere, og en kultur som handler om at man iblant må tenke annerledes og se litt vekk fra standardiserte planer og prosedyrer som ikke alltid fanger kompleksiteten i de unges utfordringer. Det kan være utfordrende å omstille seg til å arbeide slik som denne tjenesten gjør, som jeg vil betegne som recoveryorientert, ved at man som fagperson må tenke litt nytt, med mindre vekt på standardiserte planer og prosedyrer, og uten en avgrenset tidsplan for arbeidet. Dette

kan kreve menneskelige og økonomiske ressurser. Imidlertid fører manglende gjennomføring av skole og manglende deltakelse i arbeidslivet, til store kostnader for samfunnet i form av utgifter til trygdeordninger og lavere skatteinntekter (Falch et al., 2009). Psykiske helseutfordringer og utenforskap fører også med seg mye lidelse for enkeltindividet, og manglende deltakelse i skole og arbeidsliv har negative konsekvenser for den enkelte person (Anvik & Gustavsen, 2012; de Ridder et al., 2013). Av den grunn vil jeg argumentere for at det er viktig å bruke ressurser på å arbeide for å bedre unges psykiske helse og øke deres deltakelse i videregående opplæring. I lys av min studie og annen forskning jeg her har vist til, vil jeg argumentere for at det er avgjørende å vise vilje til å omstille seg til å arbeide på en måte som viser seg som hjelpsomt i praksis for de unge som tilbys hjelp.

5.2 Samarbeid mellom tjenestene og helhetlig hjelp

Betydningen av at tjenestene samarbeider og snakker sammen for å hjelpe de unge vektlegges i min studies funn. Recoveryorientering innebærer helhetlig hjelp og inkluderer en forståelse av at personens psykiske helse ikke er løsrevet fra personens sosiale kontekst (Karlsson & Borg, 2017). Mange av ungdommene som informantene i min studie møter, blir beskrevet som å ha komplekse utfordringer, hvor det er mange ulike psykososiale faktorer som vanskeliggjør deltakelse i skolen. Det er ofte ikke tilstrekkelig med hjelp kun fra en instans, men heller et behov for en tverrfaglig tilnærming og et samarbeid på tvers av sektorer. Forskning peker også på at utfordringene til denne gruppen er komplekse og sammensatte. Det vektlegges et behov for hjelp fra forskjellige tjenester og at noen kan se helheten i de unges behov (Anvik & Gustavsen, 2012; Anvik & Waldahl, 2017). Opptappingsplanen for barn og unges psykiske helse (Helse- og omsorgsdepartementet, 2019) viser til at et fellestrekk blant de kommunene som har lyktes med å gi et godt hjelpetilbud til barn og unge, er at de har tatt utgangspunkt i barn, unge og foresattes egne behov, har lagt inn en tidlig innsats, har tjenester som er kjent med hverandres ansvarsområder og tilbud, og har etablert gode rutiner for samarbeid og koordinering på tvers av sektorer og forvaltningsnivå. Denne studiens informanter forteller at for best mulig å kunne bistå ungdommen som trenger det, er det nødvendig med et godt samarbeid med andre instanser. De vektlegger at for

at de unge skal slippe å snakke om det samme på mange ulike steder, noe som forskningen peker på kan være en belastning (Anvik & Gustavsen, 2012), er det vesentlig med en avklaring rundt hvilke instanser som gjør hva i samarbeidet. Da kan belastningen for de unge bli mindre, og man samarbeider til det beste for dem som tilbys hjelp.

I min studie kommer det frem at informantene kan bruke mye tid på samarbeidet med andre tjenester. Det kan også være tidkrevende når samarbeidet med andre tjenester ikke fungerer optimalt, for eksempel på grunn av misforståelser og utskiftninger blant ansatte i andre tjenester, og det må brukes tid på å rydde opp. Dette er i tråd med annen forskning som peker på at fagpersoner kan bruke like mye tid på å manøvrere brukerne gjennom forskjellige tjenester og på samarbeidet med andre tjenester, som de bruker tid på relasjonen med den som tilbys hjelp (Ness et al., 2014).

Informantene i min studie peker på at for at et samarbeid skal fungere, er det avgjørende å legge inn en innsats for å få dette til. Et godt samarbeid gjør seg ikke selv, det er nødvendig å ha fokus på dette for å få samarbeidet til å fungere. Igjen pekes det på tid som en vesentlig faktor. For å samarbeide slik at det blir best mulig for den ungdommen det gjelder, fremheves det som vesentlig med tid og mulighet i tjenestene til å møtes ofte nok, slik at fagpersoner i ulike tjenester kan bli kjent med hverandre og være klar over hverandres ansvarsområder. Her kan det kanskje hevdes at det å bruke mye tid på samarbeidet mellom instansene kan kreve tid som kunne vært brukt direkte på relasjonen til ungdommene, og på å hjelpe dem med å mestre utfordringer i hverdagslivet. Imidlertid pekes det i min studie på et godt samarbeid mellom tjenestene som helt avgjørende for å kunne hjelpe ungdommen best mulig. Dette er i tråd med annen forskning (Anvik & Gustavsen, 2012; Anvik & Waldahl, 2017). Et godt samarbeid mellom instansene kan trolig gjøre det mulig å tilby hjelp som retter seg mot flere av de utfordringene de unge opplever samtidig. Av den grunn vil jeg hevde at kan det være nødvendig å sette av tid og prioritere tid på samarbeid mellom instansene i starten, for å kunne hjelpe ungdommen best mulig på lang sikt. Det er grunn til å undre seg over at samarbeid mellom instansene fortsatt kan synes å bli nedprioritert, når forskning så entydig understreker hvor avgjørende samarbeidet er for hjelpen som tilbys.

5.3 Betydningen av en støttende relasjon

Funnene i min studie vektlegger at en trygg, støttende relasjon mellom hjelper og den som er mottaker av hjelpen, er vesentlig for et godt samarbeid. Dette støttes også opp av forskning (Ness et al., 2014). En støttende relasjon mellom fagperson og den som søker hjelp, er tuftet på samarbeid og likeverd (Sommer et. al., 2018), empatiske fagpersoner som ser personene som dem de er (Borg & Kristiansen, 2004), og inneholder et ekte nærvær og en ikke-dømmende holdning hos fagpersonene (Sommer & Sævi, 2017). Det trekkes frem i studier at en støttende relasjon innebærer fagpersoner som ser og lytter til den som søker hjelp, kan være av avgjørende betydning for personers bedringsprosess (Borg & Kristiansen, 2004). Hvordan kan det gis rom i praksis for å utvikle slike støttende relasjoner?

En relasjon mellom fagperson og den som søker hjelp, er i utgangspunktet asymmetrisk, siden den ene parten søker hjelp, og den andre skal bistå med hjelp (Karlsson & Borg, 2017). Det er ulike måter å være i en asymmetrisk relasjon på. Informantene i min studie vektlegger at de ikke ønsker å fremstå som eksperter som har fasiten på livet i møte med ungdommen. De beskriver at de heller ønsker å være en støttespiller som går ved siden av de unge. Det fremstår som viktig for dem å ta hensyn til de unges ønsker og synspunkter, og arbeide for å finne løsninger i fellesskap, som to likeverdige parter. Dette er i tråd med en samarbeidende praksis (Ness et al., 2014). Anderson (2012) viser til at fagperson og den som søker hjelp bringer med seg hver sin ekspertise inn i en samarbeidende relasjon. Den som søker hjelp er ekspert på sitt liv, og fagpersonen er ekspert på rom for dialog og samarbeidende praksiser. I kontrast til dette viser Ljungberg, Denhov og Topor (2015) til at relasjoner med fagpersoner som oppleves som ikke-hjelpsomme er kjennetegnet av pessimisme, lite omsorg, respektløshet og patriarkalske holdninger fra fagpersonenes side. Hvordan man velger å være som fagperson i en relasjon med den man skal hjelpe, blir altså vesentlig. Man kan velge å fremstå som en ekspert med patriarkalske holdninger, eller man kan velge å arbeide med å finne løsninger i fellesskap i en mer likeverdig relasjon. Funn fra min studie, og fra annen forskning (kilde Ness et al., 2014; Borg & Kristiansen, 2004; Sommer, 2019), tyder på at det som bidrar til best samarbeid og en opplevelse av å være i en støttende relasjon, er sistnevnte væremåte.

Informantene i min studie peker på at de unge må føle seg sett, hørt og ivaretatt for at det skal være mulig å bygge en støttende relasjon til dem. For at en slik støttende relasjon skal utvikles, er det nødvendig å bli kjent med hverandre, noe som innebærer at fagpersonen må gi av seg selv og dele litt om hvem man er. Funnene i min studie avdekker at som hjelper og fagperson må man vise at man også er menneskelig, med gode og dårlige sider, i relasjonen med ungdommen. I tillegg pekes det på at ungdommen må føle at fagpersonen bryr seg om dem og er oppriktig interessert i å hjelpe dem. Sommer (2019) argumenterer i sin doktoravhandling for at det å føle at fagpersonen bryr seg om en og ser en som den en er, kan være av avgjørende betydning for at relasjonen skal oppleves som støttende. Forskning viser også at de som tilbys hjelp verdsetter fagpersoner som gir av seg selv og kan gå ut over grensene for hva som anses som «profesjonell oppførsel» (Borg & Kristiansen, 2004; Topor & Denhov, 2015). Dette kan blant annet innebære fagpersoner som tar imot gaver fra dem som mottar hjelp og som bruker egen fritid til å høre hvordan det går med personene. Dette kan føre til at personen som tilbys hjelp, føler seg sett som et unikt individ og ikke bare som en bruker eller pasient som trenger hjelp (Borg & Kristiansen, 2004). En slik oppførsel man komme i kontrast med et tradisjonelt syn på profesjonalitet, hvor profesjonell distanse til den man skal hjelpe kan betegnes som et ideal (Borg & Kristiansen, 2004; Topor & Denhov, 2015).

Samtidig er hjelperne utenom jobben mennesker med egne liv og sammenhenger de er en del av, og det kan vel ikke forventes at de skal stille opp på fritiden for dem de skal hjelpe. Det kan være nødvendig å sette noen grenser. Kanskje handler det først og fremst om å være mer åpen for en annen måte å være profesjonell på. Dette kan dreie seg om å handle litt utenfor de grensene som tradisjonelt anses som profesjonell oppførsel fra fagpersoner. Forskning utfordrer det tradisjonelle synet på profesjonalitet og utfordrer oss til å være sammen med brukere av tjenestene på måter som fremmer en opplevelse av fellesskap mellom mennesker, uavhengig av roller.

Betydningen av fleksibilitet i tjenestene vektlegges både av informantene i min studie og i annen forskning (Sommer et al., 2018; Ness et al., 2017). I tråd med en

recoveryorientering av tjenestene, kan det kanskje legges til rette for en mulighet for å bytte kontaktperson, dersom fagpersonen og den som tilbys hjelp, ikke klarer å utvikle en god relasjon og et godt samarbeid. I politiske føringer for psykisk helsefeltet legges det vekt på brukermedvirkning (Helsedirektoratet, 2014), og kanskje bør personen som søker hjelp i større grad bli hørt når det gjelder å få en kontaktperson man har en god relasjon med. En informant beskriver at det i tjenesten jeg har undersøkt er mulighet for å bytte kontaktperson dersom det viser seg at kjemien mellom fagperson og ungdom ikke stemmer. Dette blir beskrevet som en styrke i tjenesten, og utdypes med at unge ofte heller kutter ut å få hjelp, enn å si at de kunne tenke seg en annen kontaktperson.

5.3.1 utfordringer med manglende kontinuitet i relasjonen med fagpersoner

Betydningen av kontinuitet i samarbeidet, og fagpersoner som er til stede og som er tilgjengelige for personen over tid, vektlegges både av informantene i min studie og i annen forskning (Ness et al., 2014; Borg & Kristiansen, 2004). Sommer & Sævi (2018) påpeker at støtte i relasjonen med fagpersoner kan gi en trygg forankring her og nå, i tillegg til å skape rom for vekst og utvikling, og mulighet til å bli aktivt involvert i fellesskapet og lokalmiljøet, og sin egen fremtid. I Borg og Kristiansens studie (2004) beskriver personer som har vært til behandling i psykisk helsevern, at en bestemt hjelper kan være en tråd for kontinuitet og trygghet over tid, og kan gi personene mot og håp til å komme seg videre. Imidlertid peker informantene i min studie på hyppig utskiftning av fagpersoner i enkelte tjenester som en utfordring for samarbeid og utvikling av gode relasjoner, både med andre tjenester og med de unge som søker hjelp. Dette vises også til som en utfordring i andre studier (Ljungberg, Denhov & Topor, 2016). Hyppige utskiftninger av personale innebærer at det kan bli vanskelig å bli kjent og bygge en god og støttende relasjon mellom fagperson og den som søker hjelp, da slike relasjoner trenger tid for å utvikles. Tillit i relasjonen utvikles over tid med en person man føler seg trygg på.

Samtidig er det slik det er i offentlige tjenester. Det skjer at folk bytter jobb, blir sykemeldte, får andre arbeidsoppgaver og lignende, og dette gjør at man ikke får fulgt

opp den samme personen over tid. Hvordan kan forhold i tjenestene legges til rette for å skape kontinuitet, trygghet og tillit i relasjonen, når forskning viser til viktigheten av dette? Det kan være en mulighet med flere kontaktpersoner rundt ungdommen. Dette kan bidra til å skape en tråd av kontinuitet, slik at det ikke blir så sårbart hvis en kontaktperson blir borte. Forskning viser at unge kan oppleve det som en belastning å fortelle historien sin på nytt til nye, ukjente personer gang etter gang (Anvik & Gustavsen, 2012), og en organisering med flere kjente kontaktpersoner rundt den unge kan kanskje bidra til at vedkommende kan slippe dette, og gjøre det lettere å utvikle tillitsfulle relasjoner til fagpersoner. En av informantene i min studie peker på at fagpersoner må gjøre seg fortjent til ungdommens tillit. Det kan ikke forventes at de unge skal stole på en og tenke at en vil dem vel bare fordi man jobber i hjelpeapparatet. Man må vise at en virkelig ønsker å bistå dem. Mange unge som faller utenfor skole og arbeidsliv, har historier med ustabile relasjoner til voksenpersoner i oppveksten. Fortellinger om mobbing og ensomhet er også gjennomgående blant de som faller utenfor (Anvik & Gustavsen, 2012). Det er derfor ikke utenkelig at de som har manglet trygge relasjoner i oppveksten og i skolegangen, er ekstra sårbare i møte med hjelpeapparatet. Dette er noe jeg mener fagpersoner bør ta inn over seg.

5.4 Ansvarliggjøring av ungdommen

5.4.1 Forventninger og krav kan oppleves hjelpsomt

Funn fra de kvalitative intervjuene i min studie peker på at det er et mål fra fagpersonenes side å bidra til å styrke de unges mestring og selvstendighet gjennom å la dem gjøre ting selv. Flere informanter nevner også viktigheten av å «ansvarliggjøre ungdommen», og at en del av deres arbeid kan innebære å snakke med og lære de unge å ta ansvar for sin egen bedringsprosess gjennom aktive handlinger. Det pekes på at enkelte unge over lang tid har blitt værende i systemer hvor hjelperne har gjort mye for dem. Dette kan føre til at ungdommen blir sittende og vente på at andre skal ordne opp. Det påpekes at det til tider må dyttes og dras litt, for at en endring for den enkelte skal være mulig.

Samtidig gir unge som står utenfor skole og arbeid, uttrykk for at de ønsker å delta i samfunnet. De ønsker å fullføre en utdanning, og de ønsker også å bli stilt krav til (Anvik & Gustavsen, 2012). Det å møte forventninger og bli stilt krav til, kan oppleves som hjelpsomt hos personer som mottar hjelp i psykisk helsevern, og som har opplevd å bli behandlet som sårbare (Borg & Kristiansen, 2004; Karlsson & Borg, 2017). En forutsetning for at dette skal oppleves som hjelpsomt, er at det foregår innenfor en trygg, likeverdig og samarbeidende relasjon mellom fagperson og den som søker hjelp (Borg & Kristiansen, 2004; Anvik & Gustavsen, 2012; Sommer & Sævi, 2018). Funn fra intervjuene i min studie peker på betydningen av å bygge en støttende og likeverdig relasjon med de unge. Informantene i min studie nevner også betydningen av å være trygge voksenpersoner for de unge. Mange ungdommer beskrives som sårbare på grunn av tidligere erfaringer med etater og voksenpersoner, og før det kan arbeides med å stille krav til de unge og fokusere på mestring og ansvarliggjøring, pekes det på at de unge må føle seg trygge i relasjonen til hjelperne.

5.4.2 utfordringer med begrepet «ansvarliggjøring»

Det kan være visse problematiske aspekter knyttet til en diskusjon omkring det å ansvarliggjøre ungdommen. I tjenesten denne studiens informanter var fra, er det et mål om at de unge skal bli selvstendige. Samtidig kan det være en utfordring dersom det legges for mye ansvar på de unge. Karlsson og Borg (2017) peker på at et sterkt fokus på individet, som kjennetegner vestlige samfunn, kan være med på å legge ansvaret over på personen dersom vedkommende ikke klarer å komme seg fra psykiske helse- eller rusproblemer, og ikke klarer å delta i samfunnet, gjennomføre utdanning og lignende. Dette retter blikket mot New Public Management som i sterk grad fokuserer på et privat og individualisert ansvar og nedtoner det kollektive ansvaret for vår psykiske helse. Helsepolitiske føringer av nyere dato (Helsedirektoratet, 2014) vektlegger brukermedvirkning og personers rett til å velge hva som er best for en selv. En utfordring med dette er at dersom en velger noe som ikke er best for en selv, er det helt og holdent ens eget ansvar (Karlsson & Borg, 2017). Friheten til å velge kan også begrenses av hvilke muligheter som er tilgjengelige. I tjenestene i dag er det ikke alltid mange alternativer tilgjengelige, så det kan diskuteres hvorvidt det kan snakkes om reell valgfrihet. I denne

sammenhengen kan det kanskje snakkes om større grad av valgfrihet i den tjenesten jeg har undersøkt. Informantene jeg har intervjuet, legger vekt på å lytte til de unge og prøve å tilpasse hjelpen til deres ønsker og behov.

Forskningen viser til at det er komplekse og sammensatte årsaker til at de unge ikke klarer å delta i utdanning og arbeid. Det kan knyttes til blant annet psykiske helseproblemer med bakgrunn i en vanskelig oppvekst, negative erfaringer med skolen og problemer med sosiale relasjoner (Ottosen et al., 2019; Sveinsdottir et al., 2018). De kan ha behov for bistand fra ulike instanser. Dette sammenfaller med funn fra min studie. Informantene viser til at mange ungdommer sliter med psykiske helseutfordringer som kan gjøre det vanskelig å møte opp og gjennomføre det som er bestemt. Det kan heller ikke forventes at de skal mestre veldig mye hvis de har store utfordringer de strever med. Kanskje bør det i større grad – i perioder i livet hvor det er mye man sliter med, anerkjennes at ikke alle er stand til å ta ansvar og bli selvstendig? I visse perioder i livet kan det tvert imot være nødvendig at noen går inn og tar et visst ansvar for en, når man ikke er i stand til det selv. En annen utfordring med et sterkt fokus på ansvarliggjøring er at dersom man ikke mestrer å ta dette ansvaret, kan det bli en nedtur, og et nytt element man ikke mestrer. Slik jeg vurderer det, dreier det seg om balanse, det kan argumenteres for at hverken for mye eller for lite forventninger oppleves som støttende. For store forventninger kan kanskje bidra til ytterligere følelser av nederlag dersom ungdommen ikke makter å innfri disse forventningene, mens for små forventninger kan gi en følelse av at folk ikke har tro på en og ikke forventer at man skal klare å få til mye.

Det kan også stilles spørsmålstegn ved om det i det hele tatt er mulig å snakke om å gjøre andre ansvarlige. Må ikke hver enkelt ta det ansvaret selv? Biesta (2015) hevder at ingen kan tvinge oss til å ta på oss det ansvaret som vi møter, at menneskelig frihet også innebærer en mulighet for å gå bort fra det ansvaret vi er i. Han påpeker at dersom vi møter mennesker som subjekter med sin egen verdi, og ikke som objekter for våre handlinger og intensjoner, kan vi ikke påta oss ansvaret for en annen. Vi kan heller ikke tvinge andre til å handle på en bestemt måte. Informantene i min studie fremhever at de er opptatte av å finne løsninger i samarbeid med de unge de skal hjelpe. Det påpekes at de unge må være med på det som blir bestemt, dersom en endring skal finne sted.

Endringsprosesser kan være smertefulle, og Sommer (2019) hevder at man ikke kan tvinge en annen person til å forandre seg. Ønsket om forandring må komme fra vedkommende selv, men fagpersonens jobb er å understøtte forandring i samarbeid med den andre (Andersen, 1999, ref. i Sommer, 2019). Anderson (2012) viser til at å bli anerkjent og satt pris på i en samarbeidende relasjon hvor bidragene til hver enkelt blir likeverdig anerkjent, kan skape en følelse av tilhørighet og deltakelse. Dette kan igjen bidra til en følelse av «delt eierskap» til prosessen og delt ansvar. I tråd med dette vil jeg vil hevde at dersom en endring skal finne sted, må den som endringen skal gjelde for, ta delt eierskap til prosessen og ha en indre motivasjon om endring.

Gjennom arbeidet med denne studien er jeg blitt oppmerksom på at «ansvarliggjøring» er et begrep som brukes hyppig i tjenester som tilbyr hjelp, både innen det psykiske helsefeltet og i tjenester rettet mot unge spesielt. Når jeg ser nærmere på bruken av begrepet, peker funnene mine på at dette kanskje er et begrep som brukes noe ureflektert. Man stiller seg kan hende ikke spørsmålet om det i det hele tatt er mulig å ansvarliggjøre noen. Å ta ansvar for den andres ansvar, handler kanskje først og fremst om å anerkjenne at den andre er fri til å velge hva vedkommende vil eller kan ta ansvar for eller ikke (Sævi, 2015). Dessuten er det å kunne ta ansvar sammensatt og komplekst og avhengig av situasjon og kontekst.

6 Konklusjon og mulige anbefalinger

Denne studien viser at dersom fagpersoner skal arbeide for å styrke deltakelsen i videregående opplæring blant unge som sliter med dette, er det vesentlig å ta utgangspunkt i hva de unge selv opplever er hjelpsomt. Studien peker på viktigheten av å ta utgangspunkt i de unges hverdagsliv og arbeide for at de kan mestre utfordringer de opplever i livene sine, slik at de kan bli i stand til å mestre skolegang. Støttende relasjoner med fagpersoner, som er kjennetegnet av likeverd og samarbeid, kan være en vesentlig faktor for å oppnå denne mestringen. At fagpersonene bidrar med praktisk bistand i hverdagslige utfordringer kan også være til stor hjelp. Det argumenteres for at denne måten å arbeide på, har best forutsetninger innenfor en recoveryorientert og samarbeidsorientert praksis, med fokus på de unges hverdagsliv og den konteksten de er en del av.

Informantene nevner betydningen av å ansvarliggjøre ungdommen, og det pekes på at de unge må gjøre en innsats selv for at det skal skje en endring. Imidlertid diskuteres bruken av begrepet ansvarliggjøring i denne studien. Det argumenteres med at sårbare ungdommer i perioder i livet kan ha behov for at noen går inn og tar et visst ansvar for dem hvis de har store utfordringer de sliter med.

Et godt samarbeid, både mellom fagpersoner og de unge de skal bistå, og mellom fagpersoner og andre tjenester, beskrives som vesentlig for å lykkes i arbeidet. Imidlertid pekes det på utfordringer for å få til et godt samarbeid. Dette er rettet mot at det kan oppstå misforståelser i samarbeidet med andre tjenester, fremfor alt rettet mot manglende rolleavklaring og utskiftning av ansatte i andre tjenester, noe som kan skape utfordringer for kontinuiteten. Utfordringer i samarbeidet med ungdommen er rettet mot at de unge ikke er med på det som blir bestemt, og det pekes på viktigheten av at fagpersoner og tjenester er fleksible og inkluderer de unge, ved å ta utgangspunkt i hva det er de unge ønsker selv.

6.1 Anbefalinger for klinisk arbeid

Denne studien peker på viktigheten av å ta utgangspunkt i hva de unge selv føler er hjelpsomt, og lytte til dem. De unge det gjelder, må være med på det som bestemmes. De må også ha en forståelse av at de trenger hjelp, og det må jobbes med at de må ta et visst ansvar for prosessen mot en endring.

Studien fremhever betydningen av støttende relasjoner med fagpersoner som en viktig faktor for at hjelpen som gis, skal oppleves som hjelpsom. Av den grunn vil jeg hevde at det er vesentlig å ta hensyn til dette i tjenestene, og legge til rette for at støttende relasjoner mellom fagperson og den som tilbys hjelp, kan utvikles. Fagpersoner og tjenester som er fleksible og tilpasser hjelpen individuelt til hver person, vektlegges også. Dette utfordrer fagpersoner og tjenester til å fokusere på fleksibilitet og individuell tilpasning i arbeidet med de unge de skal hjelpe.

Min studie er i tråd med annen forskning på dette feltet (Anvik & Waldahl, 2017) som peker på betydningen av et helhetlig fokus i tjenestene som er rettet mot å bistå unge med psykiske helseproblemer og manglende deltakelse i videregående utdanning. For å hjelpe de unge på en best mulig måte, utfordrer dette praksis til å ta utgangspunkt i deres totale livssituasjon og arbeide tverrfaglig, rettet mot de ulike områdene av de unges liv hvor de har utfordringer. Studien setter fokus på et behov for at instansene samarbeider og koordinerer hjelpen som blir tilbudt. En tjeneste som den jeg har undersøkt, hvor det siktes mot å ta utgangspunkt i de unges sammensatte behov, er kanskje noe som burde tilbys alle unge i utsatte posisjoner.

6.2 Anbefalinger for videre forskning

I videre forskning kunne det være interessant å se på tiltak eller tjenester som har lyktes med å hjelpe de unge på en helhetlig måte, sett fra de unges perspektiv. Det kunne være interessant å se på hva som kjennetegner disse tjenestene, og hvordan de faktorene som viser seg hjelpsomme, kan implementeres i praksis.

Litteraturliste

- Anderson, H. (2012). Collaborative relationships and dialogical conversations: Ideas for a relationally responsive practice. *Family Process, 51(1)*, s. 8-24. doi: 10.1111/j.1545-5300.2012.01385.x
- Anvik, C.H. & Gustavsen, A. (2012). *Ikke slipp meg! Unge, psykiske helseproblemer, utdanning og arbeid*. (NF-rapport nr. 13/2012). Bodø: Nordlandsforskning.
- Anvik, C.H. & Waldahl, R.H. (2017). Excluded youth in Iceland, the Faroe Islands and Norway. *Nordisk Velfärdsforskning, 2(1)*, s. 17-29. doi: 10.18261/ISSN.2464-4161-2017-01-03
- Biesta, G. (2015). Hva er en pedagogisk oppgave? Om å gjøre voksen eksistens mulig. I: *Eksistens og Pedagogikk. En samtale om pedagogikkens oppgave*. P.O. Brunstad, S.M. Reindal, & Herner Sæverot (red.). s. 73-91, Oslo: Universitetsforlaget.
- Borg, M. & Kristiansen, K. (2004). Recovery-oriented professionals: Helping relationships in mental health services. *Journal of Mental Health, 13(5)*, s. 493-505. doi: 10.1080/09638230400006809
- Bunting, M. & Monshuus, G. (2017). Young peoples' own stories about dropping out in Norway: An indirect qualitative approach. *Acta Didactica Norge, 11 (2)*, s. 1-20. Doi: <https://doi.org/10.5617/adno.3182>
- Bø, T.P. & Vigran, Å. (2015, 15. april). Ungdom som verken er i arbeid eller utdanning. Hentet fra <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/ungdom-som-verken-er-i-arbeid-eller-utdanning-art>
- De nasjonale forskningsetiske komiteene (2014, 10. oktober) Helsinkideklarasjonen. Hentet fra <https://www.forskningsetikk.no/ressurser/fbib/lover-retningslinjer/helsinkideklarasjonen/>
- De Ridder, K.A.A., Pape, K., Cuypers, K., Johnsen, R., Holmen, T.L., Westin, S. & Bjørngaard, J.H. (2013). High school dropout and long-term sickness and disability in young adulthood: a prospective propensity score stratified cohort study (the Young-HUNT study). *BMC Public Health, 13(1)*, s. 941-94. Doi: <http://www.biomedcentral.com/1471-2458/13/941>
- Drageset, S. & Ellingsen, S. (2010). Å skape data fra kvalitativt forskningsintervju. *Sykepleien Forskning, 5(4)*, s. 332-335. Doi: 10.4220/sykepleienf.2011.0027

- Falch, T., Johannessen, A.B. & Strøm, B. (2009). *Kostnader av frafall i videregående opplæring*. Trondheim: Senter for økonomisk forskning. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/kostnader-av-frafall-i-videregaende-oppl/id589823/>
- Frostad, P., Pijl, S.J. & Mjaavatn, P.E. (2018). Losing all interest in school: Social participation as a predictor of the intention to leave upper secondary school early. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 59(1), s. 110-122. Doi: 10.1080/00313831.2014.904420
- Helsedirektoratet (2014). *Sammen om mestring. Veileder i lokalt psykisk helsearbeid og rusarbeid for voksne. Et verktøy for kommuner og spesialisthelsetjenesten*. (Veileder IS-2076). Hentet fra <https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/sammen-om-mestring-lokalt-psykisk-helsearbeid-og-rusarbeid-for-voksne>
- Helseforskningsloven (2008). Lov om medisinsk og helsefaglig forskning m.v. av 20. juni 2008. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-20-44>
- Helse- og omsorgsdepartementet (2019). Opptappingsplan for barn og unges psykiske helse. (Prop. 121-S (2018-2019)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-121-s-20182019/id2652917/>
- Hetlevik, Ø., Bøe, T. & Hysing, M. (2018). GP-diagnosed internalizing and externalizing problems and dropout from secondary school: a cross-sectional study. *The European Journal of Public Health*, 28(3), s. 474-479. Doi: 10.1093/eurpub/cky026
- Karlsson, B. & Borg, M. (2017). *Recovery. Tradisjoner, fornyelser og praksiser*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Karlsson, B. & Borg, M. (2013). *Psykisk helsearbeid. Humane og sosiale praksiser*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Kogstad, R.E., Mönness, E. & Sörensen, T. (2013). Social networks for mental health clients: Resources and Solution. *Community Mental Health Journal*, 49(1), s. 95-100. Doi: 10.1007/s10597-012-9491-4

- Krane, V., Karlsson, B., Ness, O., & Kim, H.S. (2016). Teacher-student relationship, student mental health, and dropout from upper secondary school: A literature review. *Scandinavian Psychologist*, 3(11). Doi: [10.15714/scandpsychol.3.e11](https://doi.org/10.15714/scandpsychol.3.e11)
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. (3. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk
- Ljungberg, A., Denhov, A., & Topor, A. (2016). Non-helpful relationships with professionals – a literature review of the perspective of persons with severe mental illness. *Journal of Mental Health*, 25(3), s. 267-277. Doi: 10.3109/09638237.2015.1101427
- Malterud, K. (2011). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning. En innføring*. (3. utg.) Oslo: Universitetsforlaget.
- Markussen, E. (2011, 1. februar). Frafall i videregående opplæring – i Norge og andre land. Hentet fra <https://utdanningsforskning.no/artikler/frafall-i-videregaende-opplaring--i-norge-og-andre-land/>
- Mawn, L., Oliver, E.J., Akhter, N., Bambra, C.L., Torgerson, C. Bridle, C. & Stain, H.J. (2017). Are we failing young people not in employment, education or training (NEETs)? A systematic review and meta-analysis of re-engagement interventions. *Systematic Reviews*, 6(1), s. 16. Doi: 10.1186/s13643-016-0394-2
- Merleau-Ponty, M. (2012). *Phenomenology of Perception*. New York: Routledge. (Originalverk utgitt i 1948).
- Ness, O., Borg, M., Semb, R. & Karlsson, B. (2014). «Walking alongside:» Collaborative practices in mental health and substance use care. *International Journal of Mental Health Systems*, 8(1), s. 55. Doi: 10.1186/1752-4458-8-55
- Ness, O., Kvellø, Ø., Borg, M., Semb, R. & Davidson, L. (2017). «Sorting out things together»: Young adults` experiences of collaborative practices in mental health and substance use care. *American Journal of Psychiatric Rehabilitation*, 20(2), s. 126-142. Doi: 10.1080/15487768.2017.1302369
- Norsk Helseinformatikk (2018, 24. april). Psykiske helseproblemer. Hentet fra <https://nhi.no/symptomer/psyke-og-sinn/psykiske-helseproblemer/>
- Organization for Economic Co-Operation and Development (OECD)(2012). «Indicator B2: How much is spent per student?» | *Education at a Glance 2012: OECD Indicators*, s. 216-234. Paris: OECD. Doi: <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2012-en>

- Ottosen, K.O., Goll, C.B. & Sørli, T. (2017). The multifaceted challenges in teacher-student relationships: A qualitative study of teachers' and principals' experiences and views regarding the dropout rate in Norwegian upper-secondary education. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 61 (3), s. 354-368. Doi: 10.1080/00313831.2016.1147069
- Ottosen, K.O., Goll, C.B. & Sørli, T. (2019). «From a sense of failure to a proactive life orientation»: First year high school dropout experiences and future life expectations in Norwegian youth. *International Social Work*, 62(2), 684-698. Doi: 10.1177/0020872817746225
- Personopplysningsloven (2018). Lov om behandling av personopplysninger m.v. av 15. juni 2018. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2018-06-15-38>
- Ramsdal, Bergvik & Wynn, 2018: Long-term dropout from school and work and mental health in young adults in Norway: A qualitative interview-based study. *Cogent Psychology*, 5(1), 1455365. Doi: 10.1080/23311908.2018.1455365
- Sagatun, Å., Heyerdahl, S., Wentzel-Larsen, T. & Lien, L. (2014). Mental health problems in the 10th grade and non-completion of upper secondary school: The mediating role of grades in a population-based longitudinal study. *BCM Public Health*, 14(16). Doi: 10.1186/1471-2458-14-16
- Sletten, M.A. & Bakken, A. (2016). *Psykiske helseplager blant ungdom – tidstrender og samfunnsmessige forklaringer: en kunnskapsoversikt og en empirisk analyse*. (NOVA Notat 4/2016). Hentet fra <https://fagarkivet-hioa.archive.knowledgearc.net/handle/20.500.12199/5203>
- Sommer, M. (2017). *Mental health among youth in Norway. Who is responsible? What is being done?* Norden, Nordic Centre for Welfare and Social Issues. Hentet fra <https://www.norden.org/no/node/7443>
- Sommer, M., Ness, O. & Borg, M. (2018). Helpful support to promote participation in school and work: Subjective experiences of people with mental health problems – A literature review. *Social Work in Mental Health*, 16(3), s. 346-366. Doi: 10.1080/15332985.2017.1395778
- Sommer, M. & Sævi, T. (2017). Beyond support: Exploring support as existential phenomenon in the context of young people and mental health. *Indo-Pacific Journal of Phenomenology*, 17(2), s. 1-11, Doi: 10.1080/20797222.2017.1370899

- Sommer, M. & Sævi, T. (2018). Lived space and support as interrelated phenomena in the context of young people with mental health problems. *Phenomenology & Practice*, 12(1), s. 40-56.
- Sommer, M. (2019). *Support as possibility. Lived experiences of support in the lives of young persons with mental health problems: A hermeneutic phenomenological study*. (Doktoravhandling). Universitetet i Sørøst-Norge, Drammen.
- Statistisk Sentralbyrå (SSB)(2019). Gjennomføring i videregående opplæring. Oppdatert 13. juni 2019. Hentet fra <https://www.ssb.no/utdanning/statistikker/vgogjen>
- Sveinsdotter, V., Eriksen, R.H., Baste, V., Hetland, J., & Reme, S.E. (2018). Young adults at risk of early work disability: Who are they? *BMC Public Health*, 18:1176. doi: 10.1186/s12889-018-6095-0
- Sævi, T. (2015). Ansvar for eget ansvar. Å gi barnets eller den unges annerledeshet plass i mitt liv. I: *Eksistens og Pedagogikk*. En samtale om pedagogikkens oppgave. P.O. Brunstad, S.M. Reindal, & Herner Sæverot (red.). s. 73-91, Oslo: Universitetsforlaget.
- Tew, J., Ramon, S., Slade, M., Bird, V., Melton, J. & Le Boutillier (2012). Social factors and recovery from mental health difficulties: A review of the evidence. *British Journal of Social Work*, 42(3), 443-460. Doi: 10.1093/bjsw/bcr076
- Thagaard, T. (2013). Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode. (4 utg.). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS
- Topor, A. & Denhov, A. (2015). Going beyond: User`s experiences of helping professionals. *Psychosis*, 7(3), s. 228-236. Doi: 10.1080/17522439.2014.956784
- van Manen, M. (2014). *Phenomenology of Practice*. Walnut Creek, CA: Left Coast Press
- Wollscheid, S. (2010). *Språk, stimulans og læringslyst – Tidlig innsats og tiltak mot frafall i videregående opplæring gjennom hele oppveksten. En kunnskapsoversikt*. (NOVA-rapport 12/10). Hentet fra <http://tidliginnsats.forebygging.no/Rapporter/Sprak-stimulans-og-laringslyst--Tidlig-innsats-og-tiltak-mot-frafall-i-videregaende-opplaring-gjennom-hele-oppveksten-EN-KUNNSKAPSOVERSIKT/>

Vedlegg

Vedlegg 1: Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjekt

Vedlegg 2: Intervjuguide

Vedlegg 3: Meldeskjema til NSD

Vedlegg 4: Endringsmelding til NSD

Vedlegg 5: Tilbakemelding fra NSD

Vedlegg 6: Søkelogg databaser

